

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 554 del 3/10 al 16/10 de 2022 2,5 €

1492, l'extermini d'un món

L'arribada de Colom a Amèrica fa 530 anys va posar en marxa una catàstrofe demogràfica sense precedents i l'aniquilació d'una gran diversitat de formes de vida

pàg. 4-11

"Els gossos de Vasco Núñez de Balboa atacant els indis". Gravat en coure de Teodor de Bry, segle XVI

Suplement Infoxes
Vuit pàgines sobre la
desena edició de la Fira
d'Economia Solidària de
Catalunya

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Maties Lorente i Eloi Latorre
Miralls
Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Tere Alberó | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Irene Selvaggi i Adrián Crespo | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Victor Serri | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Patricia Cornellana | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat
Coordinació d'art
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuales@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Comunicació
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Difusió
Anna Celma | xarxes@directa.cat
Publicitat i distribució
Miriam Blázquez | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.
- MITJANS COL-LABORADORS:**
El Setembre, La Rella, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo
- CONTACTES:**
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Theodore de Bry

SUMARI

A FONS

4-11

Colom de guerra
La conquesta d'Amèrica va suposar l'anihilació de milions de vides i d'una gran varietat de formes de viure. En contra del relat oficial, molts catalans hi van participar. Els pobles originaris consideren insuficient els gestos actuals de revisió crítica del procés colonitzador. Per Berta Camprubí, Nacho Ibáñez i Eloi Latorre.

MIRALLS

12-15

Entrevista amb Marc Prohom
Jesús Rodríguez ha parlat amb el cap de climatologia del Servei Meteorològic de Catalunya sobre l'impacte del canvi climàtic i dels reptes socials i mediambientals que presenta el context actual. Fotos: Victor Serri.

IMPRESSIONS

16-18

Com fer front a les elèctriques?
Amb opinions de Marina Gispert (Arran) i Jordi Basora (APE). Il·lustra: Emma Casadevall.

CRUÏLLA

19-21

El bosc comestible
Bart Gruggeon ens apropa els boscos d'aliments, una tècnica d'agricultura en la qual els arbres i arbusts tenen un paper protagonista i que són un exemple de resiliència davant la situació d'emergència climàtica, també als Països Catalans.

RODA EL MÓN

22-26

Escòcia regula l'habitatge
S'ha anunciat la congelació dels lloguers fins al març de 2023. Per Michael O'Doherty.

Les dones s'aixequen a l'Iran
La mort d'una jove sota custòdia policial desencadena les protestes. Per Nacho Ibáñez.

'Greenwashing' Egipci
La COP27, una operació cosmètica. Per Marc Español.

EXPRESSIONS

27-31

IA estan ací
Les intel·ligències artificials arriben per quedar-se. Per Miriam Tijani i Manuel López.

La nit d'Edgar Moràvia
Un relat de Javier Gil Jaime, il·lustrat per Esther Aguilà.

Ressenyes
De la mà de Xavier Puig Sedano i Alejandro Robles.

INDIRECTA

32

Conversa amb Sofia Garcia Pacheco
Mariana Cantero ens porta aquesta entrevista amb l'enginyera mexicana, especialitzada en sobirania energètica i membre de la cooperativa Onergia, nascuda en un context d'oposició a megaprojectes energètics. Foto de Victor Serri.

Més que mil paraules

JAUME FERRANDO: El 24 de setembre es va celebrar a València el setè aniversari del nucli de la DIRECTA al País Valencià. El CSOA l'Horta, al barri de Benimaclet, va acollir la proposta cultural i festiva, que va consistir en un debat, un dinar popular, un taller de danses i sessions de DJ.

Comunitat Directacoop

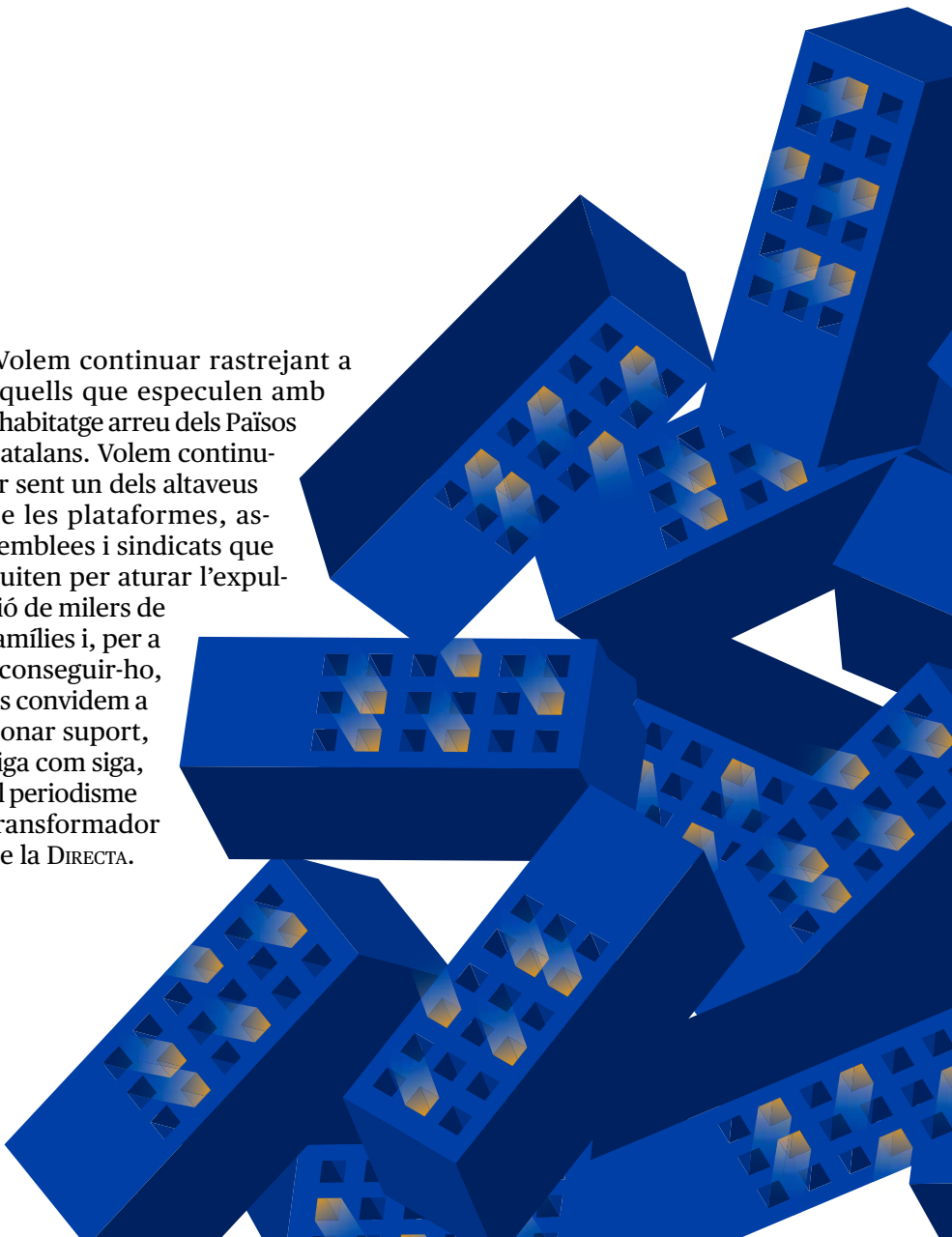
Periodisme per a defensar llars

Ester Fayos

Aconseguir les dades sobre els bancs, fons d'inversió o empreses que fan negoci amb l'habitatge no és fàcil. Cal temps per a poder investigar amb el màxim rigor; un equip de periodistes, fotògrafes i dissenyadores que investiguen, ordenen les dades, capturen les propietats i perfilen els mapes interactius per localitzar, municipi a municipi o carrer a carrer, els immobles dels grans tenidors i els seus entramats societaris. I el més important: cal independència editorial. Sense una total llibertat periodística resulta molt difícil fiscalitzar a qui especula amb l'habitatge i expulsa el veïnat de les seues cases, i encara més quan es fa amb vocació de transformació social i donant la veu a qui ho pateix i té menys altaveus a l'abast per denunciar. És per això que a la DIRECTA apostem pel periodisme reposat, en profunditat i d'anàlisi, així com per

un finançament que provinga majoritàriament de les persones que ens llegeixen, se subscriuen o donen. Gràcies al suport de les més de 3.600 subscriptores, les més de 250 sòcies, les lectores i col·laboradores, s'han pogut fer realitat reportatges en profunditat com el titulat "La crisi de l'habitatge aterra a València", on analitzàvem l'impacte de l'arribada dels fons d'inversió a la ciutat; investigacions com #DepredadorsdHabitatge, on revelàvem que la Sareb, bancs i fons d'inversió concentren milers de pisos buits a Catalunya; #DestapemBlackstone, on desentranyàvem l'imperi residencial d'un dels fons d'inversió més importants del món; o l'últim, publicat aquest mes de setembre, #PropietatsCastelló, on hem ubicat els habitatges en mans de bancs, fons d'inversió i empreses immobiliàries a Castelló de la Plana i hem explicat el seu modus operandi.

Volem continuar rastrejant a aquells que especulen amb l'habitatge arreu dels Països Catalans. Volem continuar sent un dels altaveus de les plataformes, assemblees i sindicats que lluiten per aturar l'expulsió de milers de famílies i, per aconseguir-ho, us convidem a donar suport, siga com siga, al periodisme transformador de la DIRECTA.

1492: la diversitat

La població d'Amèrica es va reduir segons alguns estudis fins a un 90% en els primers cent cinquanta anys de colonització europea a causa de la violència i la propagació de malalties. Centenars de llengües i maneres d'entendre el món van ser aniquilades

Berta Camprubí

Fa 530 voltes de la Terra al voltant sol, durant el que a Occident es coneix com el segle XV, el territori gegant -més de quatre vegades la mida d'Europa- que avui anomenem Amèrica estava poblat per una basta diversitat d'éssers vius, dels quals uns 50 milions eren persones.

El nombre exacte de la població d'aquells temps és difícil de definir: arqueòlogues, antropòlogues i historiadores de diversos orígens parlen de des de 13 fins a 80 milions de persones, la majoria establertes al subcontinent sud, el més càlid, el que avui es coneix com Amèrica Llatina. La mortífera arribada i la conquesta del territori per part d'expedicions espanyoles, portugueses i d'altres procedències europees va fer -segons alguns estudis demogràfics- que, uns 150 anys després de la primera passa de Cristòfol Colom a l'illa de Guanahani, al Carib, sobrevisqués només un 10% de la població originària. Altres investigacions rebaixen aquest percentatge, però totes les recerques fetes fins ara coincideixen en un notable descens poblacional.

Algunes investigacions calculen que, en poc més de cent anys, durant el primer segle d'irrupció europea, van morir al voltant de 50 milions de persones com a conseqüència directa d'aques-

ta arribada, una xifra semblant a la de víctimes de la Segona Guerra Mundial. Però més enllà del *quant*, hi ha el *com*. Com es vivia abans de 1492 i com van ser exterminats pobles, llengües i maneres d'entendre el món, és un debat polèmic a Amèrica entre el món acadèmic, historiogràfic i periodístic i entre els mateixos pobles indígenes. "No interessa la quantitat perquè ningú té la veritat, tot són hipòtesis", assegura Moira Millán, escriptora i *weichafe* o defensora del territori maputxe. "El que sí que és important, és emfasitzar que aquesta matriu civilitzadora imposada va ser una matriu civilitzadora de mort".

Com vivien?

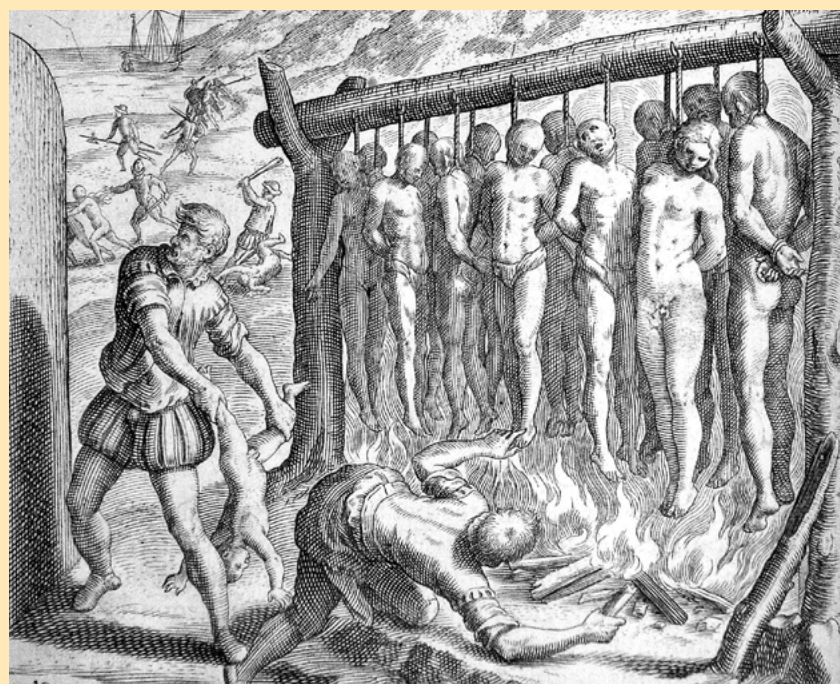
Quan Colom, Hernán Cortés o Francisco Pizarro van desembarcar al que avui anomenem continent americà, sense saber ben bé on eren i a la recerca d'espècies i recursos naturals, es trobaren amb realitats molt diverses. Igual que la naturalesa dels territoris que van trepitjar -les platges de les illes tropicals del Carib, els àrids i interminables deserts del nord de Mèxic o les afilades i glaçades muntanyes dels Andes, a tocar d'una selva gairebé de la mida d'Europa- els pobles que els habitaven també eren múltiples i diversos. Nòmades, sedentaris, agricultors, recol·lectors, caçadors,

organitzats en grans ciutats o en petites aldees, vestits o despullats, amb narigueres i tatuatges o amb trenes i plomes als cabells: hi havia milers de maneres d'existir.

"Durant molts segles a Amèrica van existir moltes formes diferents, extraordinàriament diverses, de ser humà", explica l'escriptor i periodista estatunidenc Charles C. Mann, especialista en la història d'Amèrica fins al 1492. "Segur que no eren perfectes, però hi havia una diversitat de cultures i llengües que es va mantenir durant molts segles mentre que a altres llocs, com a Europa, aquesta diversitat va ser destruïda per l'imperi romà". Autor del llibre *1491: Una historia de las Américas antes de Colón* (Capitán Swing, 2022), Mann assegura que l'intercanvi i el reconeixement mutu de sobirania entre pobles era més important que l'esperit de conquesta, encara que aquest darrer també existia entre els pobles originaris.

"Hi ha més famílies lingüístiques a l'estat de Califòrnia que les que hi ha a tot Europa", assenyala Mann. A Amèrica s'estima que hi han conviscut més de 1.087 llengües diferents que ja es parlaven abans de l'aterratge europeu, de les quals 148 es donen per mortes o desaparegudes. Es tracta de grups idiomàtics que, en alguns casos, poden incloure desenes de llengües. Per exemple, expli-

at exterminada

Gravats del pintor flamenc Joos van Winghe per a la primera edició en llatí de la 'Brevisima relació de la destrucció de les Índies' de Bartolomé de las Casas, publicada a Frankfurt el 1598

ca Mann, “els *blackfoot* tenen gent a Montana i a Alberta, estan dividits en uns tres grups -Kainai, Piikani i Siksika- i cada una de les seves llengües és força diferent: són tres llengües o una? Només des dels nostres paràmetres podem dir que hi havia centenars de famílies lingüístiques”.

Com s'organitzaven?

I de tantes llengües, tantes maneres d'entendre el món i d'organitzar la societat o les comunitats. Les feministes comunitàries de Bolívia asseguren avui que el patriarcat és un sistema colonial i que, si bé existia un patriarcat de baixa intensitat al seu territori ancestral, les dones van ser víctimes d'un entroncament de patriarcats. És un error buscar un barem generalitzador a tot el continent sobre aquest punt. L'autor de 1491 explica que “hi havia societats, com els *blackfoot* o els lakota, on les dones tenien un poder polític enorme i altres, com l'inca, on en tenien menys, però m'atreviria a dir que si visquessis en l'any 1500 i haguessis de ser una dona qualsevol a Europa o a Amèrica, tindries més possibilitats de ser feliç a les Amèriques”, assegura somrient.

“La mirada d'Occident és antagònica a la mirada dels pobles originaris d'Amèrica, és antropocèntrica, individualista, racista, patriarcal i especista,

A Amèrica hi ha notícia de més de 1.087 llengües diferents que ja es parlaven abans de l'aterratge europeu, de les quals 148 es donen per mortes o desaparegudes

mentre que els pobles indígenes tenim una mirada cosmocèntrica, col·lectiva, horitzontal, de dualitat complementària”, assegura Moira Millán. Així i tot, de nou, no és possible generalitzar. Si a Europa hi havia hagut un gran imperi, el romà, i una religió, la cristiana, que hegemonitzaren gran part de les cosmovisions d'altres pobles pagans com els celtes o els ibers, a Amèrica la diversitat imperava, però s'hi havien desenvolupat també civilitzacions hegemonitzadores.

Segons l'activista maputxe, nascuda al que avui coneixem com Patagònia argentina, “existien dos grans blocs de pobles: el de nacions sense estat, com els maputxes, que són la immensa majoria, i el dels estats religiosos, com els maies, els inques o els asteques, però tots érem cosmocèntrics”. Al Tawantisuyu (el que avui és principalment el Perú) la cultura quítxua, amb l'Inca o rei dels quatre *suyus*, es trobava en plena expansió cap al que avui és l'Equador quan Francisco Pizarro i els seus homes, molts d'ells desterrats de la península per la seva activitat delictiva, van arribar a imposar la divisió entre Huáscar i Atahualpa, hereus de l'imperi.

7.000 quilòmetres més al nord, l'imperi asteca o de la Triple Aliança també vivia temps d'esplendor. “A Tenochtitlán, tecnològicament hi havia invents molt sofisticats, però eren tecnologies di- »

» ferents”, explica Mann. En el seu llibre, aquest autor explica diversos fets sorprenents com que un aliment tan bàsic a tot el món com el blat de moro va ser seleccionat genèticament pels ancestres del poble maia, o que la densitat i varietat d'arbres fruiters de l'Amazònia, en un inici, va ser configurada pels pobles que l'habitaven.

“La ciència, l'estudi arqueològic, difícilment parlarà mai del que va passar, perquè la majoria d'intel·lectuals té una ment colonitzada”, explica Lúcia Carrión, aimara boliviana, del col·lectiu Bartolina Sisa. El cas és que, efectivament, de nou, una cultura es va imposar per sobre l'altra: “l'illa-ciutat de Tenochtitlán -avui Ciutat de Mèxic- que feia dues vegades la mida de Venècia, i dues més, Tetzaco i Tlacopán, conformaven una aliança i governaven l'imperi que avui anomenem asteca”, explica Charles C. Mann. En aquest cas, va ser Hernán Cortés, “un polític força hàbil”, qui “va aconseguir crear una guerra civil entre les tres ciutats, captant altres asteques enemics de Tenochtitlán i organitzant un gran exèrcit per poder derrotar-la”, narra el periodista.

Des de l'argumentari catòlic es van desenvolupar estratègies de justificació que passaven sobretot per l'evangelització dels “heretges i salvatges” que habitaven les noves terres. En la línia d'aquesta estratègia es va elaborar el contingut dels llibres escolars d'història que continuen beneint fins avui conceptes com “el descobriment” i que construeixen amb ells una versió supremacista que classifica categories de persones o inclús, com detallaria el teòric anticolonialista martiniquès Franz Fanon, una línia entre l'humà i el subhumà, el ser i el no ser. “Els motius pels quals els espanyols van ser capaços de conquerir els territoris, que és el que van fer, tenen més a veure amb factors externs com les malalties que amb algun tipus imaginari de tecnologia o cultura superior”, opina Mann. Una afirmació que obre un altre gran debat.

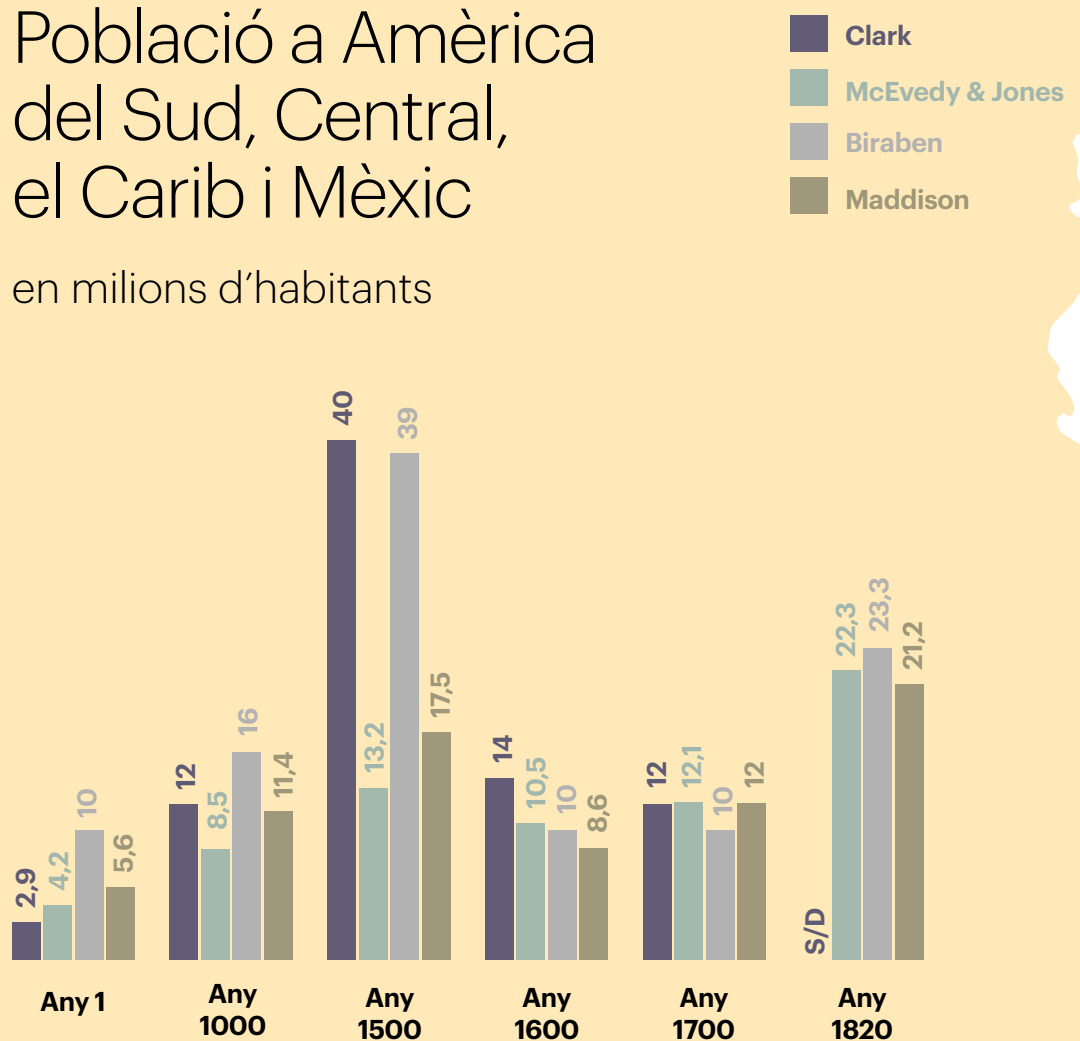
Com van morir?

Bartolomé de las Casas (1475-1566), en els seus escrits, contradiu des del passat l'opinió de Mann. Frare dominic, bisbe i teòleg, però també filòsof lliurepensador i reformador social, De las Casas va navegar amb Colom en el seu segon viatge i va escriure, des de l'illa que es va batejar com la Hispaniola -avui ocupada per Haití i la República Dominicana-, la *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, on narra les atrocitats comeses contra els taïns i la resta de pobles originaris que va conèixer, assegurant que aquestes van ser la principal causa de la mortaldat. Segons aquest frare -qui, per primera vegada, va defensar que les habitants indígenes “també tenen ànima”-, entre 1492 i 1542 van ser assassinades entre quinze i setze milions d'homes i dones autòctones a la Hispaniola, Cuba, Puerto Rico, Jamaica i l'Amèrica Central.

A falta de testimonis escrits pels taïns, guanahatabeys, siboneis o altres pobles que aleshores habitaven el Carib, les pàgines de De las Casas són un gran testimoni de l'infern que van viure durant alguns centenars d'anys: “Una vez vide que, teniendo en las parrillas quemándose cuatro o cinco principales y señores (y aun pienso que había dos o tres pares de parrillas donde quemaban otros), y porque daban muy grandes gritos y daban pena al capitán o le impedían el sueño, mandó que los ahogasen [...]. Y porque toda la gente que huir podía se encerraba en los montes y subía a las sierrras huyendo de hombres tan inhumanos, tan sin piedad y tan feroces bestias, extirpadores y capitales enemigos del linaje humano, enseñaron y amaestron lebreles, perros bravísimos que en

Població a Amèrica del Sud, Central, el Carib i Mèxic

en milions d'habitants

FONTS:

Colin Clark (1967). *Population Growth and Land Use*. Nova York: St. Martin's Press
 McEvedy, Colin & Richard Jones (1978). *Atlas of World Population History*. Nova York: Facts on File
 Jean-Noël Biraben (1979). *Essai sur l'évolution du nombre des hommes*. Population. Vol. 34
 Angus Maddison (2003). *The World Economy: Historical Statistics*. París: OECD

Les atrocitats de la colonització es van justificar des del punt de vista catòlic per la “necessitat” d'evangelització dels pobles originaris “heretges i salvatges”

viendo un indio lo hacían pedazos en un credo”, descriuen els seus relats.

“És clar que va haver-hi massacres”, assegura Moira Millán, qui denuncia que està “farta del negacionisme de la blanquitud que vol endolcir i ser redemptora d'una versió històrica completament fal·laç”. De qualsevol manera, tal com opina la defensora maputxe, “que fossin, la immensa majoria víctimes de malalties o de les matances executades per ells no alleugereix ni minimitza el genocidi perpetrat. Són responsables tant per ser portadors de malalties com pel sabre i l'espasa”, declara.

Per la seva banda, Charles C. Mann argumenta la teoria de les malalties. Si la majoria de grans malalties a la història humana són zoonòtiques -és

a dir, que es transmeten d'animals als humans-, cal tenir en compte que “aquests animals no existien a les Amèriques i, per tant, hi havia moltes menys malalties, de manera que la població no havia desenvolupat anticossos contra elles”. Per això, “les pandèmies que a Europa o Àfrica van durar diversos segles, a Amèrica van estar comprimides en 150 anys i el resultat és que entre el 75% i el 90% de la població va morir”.

Un fet explicat per diversos historiadors que provaria parcialment aquesta versió històrica, però que en cap cas n'anul·la d'altres, és la de la colonització de l'Amazònia. Narrat poèticament per Wiliam Ospina a *El País de la canela* (Penguin Random House, 2008), es calcula que els primers espanyols que van baixar per l'Amazones van poder observar ciutats gegants a la selva -poblades per persones amb una alçada mitjana sorprenentment elevada- a inicis del 1600. Però cap al 1700, quan “conqueridors” holandesos i portuguesos hi arriben des de l'altra banda, riu amunt, van trobar territoris despoblats. Cal tenir en compte que avui dia hi ha encara un centenar de pobles no contactats endinsats en les selves amazòniques, que molt probablement fugen des de fa segles d'aquest contacte.

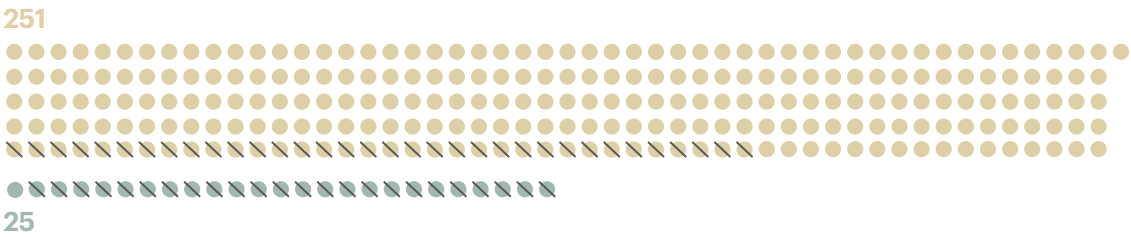
Va ser un genocidi?

En l'actualitat, i des d'un vessant jurídic internacional, és considerat genocidi qualsevol delictes del dret internacional que inclogui alguna o diverses de les següents accions: matança de membres d'un mateix grup, lesió greu a la integritat física dels membres

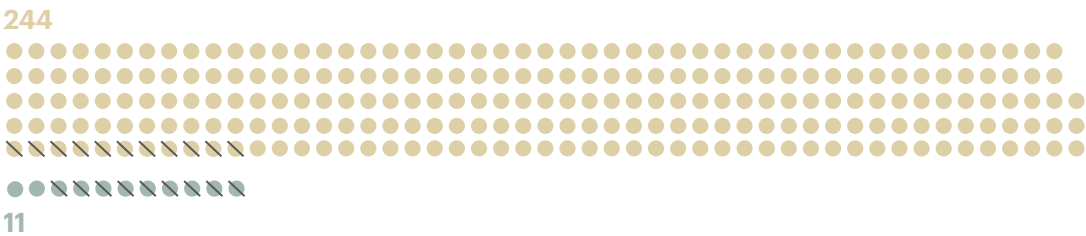
Llengües originàries identificades

- Estudiades i classificades
- Aïllades o no classificades
- ✗ Extingides

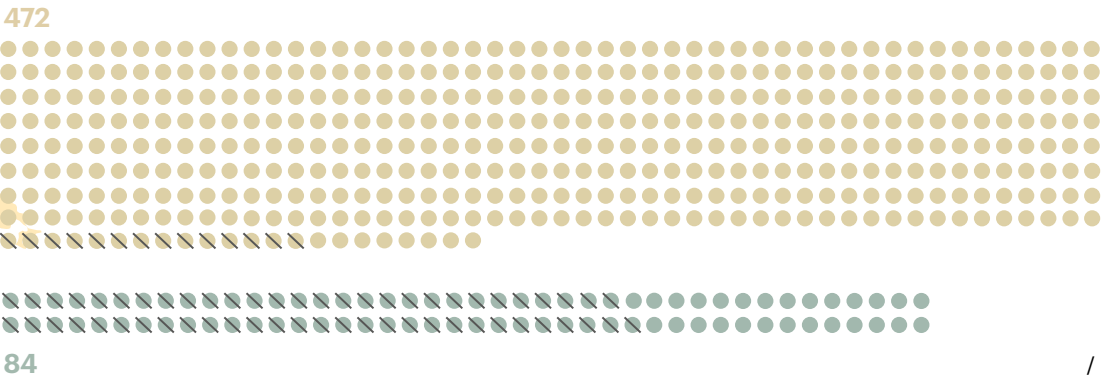
Estats Units, Canadà i Groenlàndia

Mèxic, Centreamèrica i el Carib

Sud-amèrica

/ ELOI LATORRE
I PAU FABREGAT

Principals idiomes originaris al segle XXI

- Náhuatl, 1.730.000 parlants
- Llengües maies, 2.203.007 parlants
- Quítxua, 7.384.920 parlants
- Aimara, 1.677.100 parlants
- Guaraní, 6.652.790 parlants
- Maputxe, 258.410 parlants

d'un grup, sotmetiment intencional que comporti la seva destrucció total o parcial, mesures destinades a impedir naixements o trasllat per la força d'infants d'aquest grup. Amb altres paraules, un procés de neteja ètnica. Un argumentari formulat des d'una visió occidental sustenta que, si la gran mortaldat que es va produir després de l'arribada de Colom va derivar bàsicament del contagi de malalties portades involuntàriament amb les caravel·les europees, no es pot parlar de genocidi. Ara bé, el que va passar amb els grups de persones que van resistir a aquesta mortaldat seria el nucli del debat. Moira Millán té clar que "en el moment en què les persones que aquí transitaven i vivien lliurement van veure modificada la seva condició de llibertat i se les va reduir a l'esclavitud, s'està cometent un genocidi". "El genocidi té moltes arestes i l'epistemicidi [destrucció sistemàtica del sistema de coneixements i valors d'una ètnia] és una d'elles, perquè sense els sabers ancestrals, reprimits i considerats

diabòlics, les seves vides no tenien bones eines per subsistir", explica l'activista. Charles C. Mann veu, al respecte, un únic indicador clar: "Genocidi inclou moltes coses que la gent no coneix, i una d'elles és endur-se els fills i forçar-los a assimilar una altra cultura. Això va passar arreu de tot Amèrica en diferents formes, sobretot per mitjà d'escoles religioses. Així que totes les nacions europees, en aquest sentit, legalment, van cometre un genocidi". Milers de pobles, llengües i cosmovisions van ser exterminades durant el procés de colonització. Mai coneixerem conceptes que només existien des de les seves mirades del món, mai recuperarem la riquesa en diversitat que podien aportar. "No es pot imposar una matriu de pensament sense cometre un genocidi: la colonització sempre ha sigut i continuarà sent una forma d'aniquilar mons diversos", sentència la *weichafe* maputxe. ●

Revisar la història d'un colonialisme que encara perdura

Alguns governs americans reclamen a l'Estat espanyol que demani perdó pel tracte als pobles indígenes i impulsen polítiques de revisió de la commemoració del 12 d'octubre i dels monuments als 'conquistadores'

Nacho Ibáñez

El novembre de 2019, coincidint amb el cinquè centenari de l'arribada d'Hernán Cortés a la península del Yucatán, l'actual president mexicà, Andrés Manuel López Obrador, feia arribar una carta al rei d'Espanya Felip VI i al Papa Francesc, on els sol·licitava que presentessin les seves disculpes pels abusos comesos durant el període conegut com la *conquesta* i la dominació colonial espanyola. Justícia històrica, anacronisme, simbolisme o oportunisme polític són alguns dels arguments a favor i en contra d'aquest gest i de la pertinença o no de revisar el paper europeu a Amèrica, en un debat obert des de fa anys a totes dues vores de l'Atlàntic.

En la missiva, López Obrador demanava als dos mandataris "fer una revisió històrica" i "reconèixer els greuges patits pels pobles originaris per les violacions al que avui coneixem com a drets humans". "La conquesta es va fer amb l'espasa i la creu", afegia. La resposta del govern espanyol no es va fer esperar, i en un comunicat proclamava el seu "rebuig amb tota fermesa del contingut de la carta" i manifestava que "l'arribada dels espanyols a terres mexicanes no pot jutjar-se a la llum de consideracions contemporànies".

Des de la dreta espanyola encara es va mostrar un perfil més combatiu i indignat. La presiden-

ta de la Comunitat de Madrid, Isabel Díaz Ayuso, no va dubtar en glorificar "el nostre llegat que va portar la llengua espanyola i el catolicisme", i, per tant, "també la civilització i la llibertat" al continent americà. L'expresident espanyol José María Aznar declarava que no havia de "demandar perdó per res" i va aprofitar per ironitzar amb l'origen dels noms i cognoms del mandatari mexicà.

La reacció governamental i la de les dirigents populars no disten gaire de les de l'extrema dreta, qui encara recorre a la retòrica de la "llegenda negra" contra Espanya. Per mitjà d'aquest concepte, els sectors defensors de la colonització espanyola d'Amèrica afirmen que, des del segle XVI, es porta a terme una política propagandística interessada en demonitzar el paper espanyol al continent americà i minimitzar els seus èxits.

Amb objectiu de combatre-la i a petició de Vox, aquest partit, Ciutadans i el Partit Popular signaven un acord l'any 2019 on s'inclouia la creació del programa "1492: Un nuevo mundo", amb l'objectiu de "valorar l'herència històrica que va suposar el descobriment d'Amèrica i gestes posteriors", i que s'hauria d'incloure en el currículum escolar de tots els centres educatius d'Andalusia, comunitat on tots tres partits havien subscrit un pacte de govern. El diputat de Vox, Macario Valpuesta, insistia fa uns mesos en la necessitat del progra-

ma per reparar "l'enorme injustícia que suposa la llegenda negra que nodreixen molts dels enemics de la nació".

Entre la reparació històrica i el populisme

Si bé la reacció política espanyola era previsible i adequada amb la retòrica utilitzada durant segles, potser López Obrador no esperava tant la resposta d'algunes representants dels pobles originaris a les seves peticions. La portaveu del Congrés Nacional Indígena i excandidata presidencial, María de Jesús Patricio, *Marichuy*, va titllar la petició del president de "simulació", afegint que "el que hauria de fer és deixar de desposseir de la terra a les comunitats".

En una direcció semblant s'expressava l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional en un comunicat on anunciava el seu viatge a Europa per a l'any 2021, una travessia per "compartir i crear sinergies", i "no per amenaçar, insultar, retreure o exigir" i, en clara referència a la postura del mandatari mexicà, declarava que "ja n'hi ha prou, de jugar amb un passat llunyà per justificar, amb demagògia i hipocresia, els crims actuals".

I és que, per als pobles originaris, la independència i creació dels Estats actuals durant el segle XIX, no va suposar un canvi real en les polítiques de dominació i espoli. Per a Moira Millán, pensadora i defensora del territori maputxe, "el revisionisme

El setembre de 2021, diversos col·lectius feministes de la capital mexicana van instal·lar una imatge d'una "dona indígena" a la peanya que fins a l'octubre anterior feia de base a un monument a Cristòfol Colom

històric hauria de comprometre les estructures dels nous estats colonials, perquè aquestes repúbliques colonials han sigut fonamentades des de la seva conformació amb una mirada completament racista i supremacista que s'ha sostingut en el temps".

Per la seva banda, les teories descoloniales apunten que, tot i que la colonització formal i explícita d'Amèrica acaba amb les independències, el capitalisme i la globalització continuen perpetuant les desigualtats socials basades en criteris "ètnics" el que, segons aquesta línia de pensament, tindria una matriu colonial. Per tant, tota revisió històrica deixa de tenir sentit sense una desvinculació completa del llegat del colonialisme.

El 12 d'octubre de 1992, una multitudinària manifestació de pobles indígenes de Chiapas acabava amb l'enderrocament de l'estàtua del *conquistador* Diego de Mazariegos a la ciutat mexicana de Sant Cristóbal de las Casas. L'any 2019, membres de la comunitat maputxe feien caure l'estàtua de Pedro de Valdivia a la ciutat xilena de Temuco. A Popayán (Colòmbia), dos anys més tard, membres

Per als pobles originaris, la independència dels Estats actuals durant el segle XIX, no va suposar un canvi real en quant a dominació i espoli

del poble misak feien caure per segona vegada la figura de Sebastián de Belalcázar.

Imatges similars es repeteixen en els últims anys a tot el territori americà. Són gestos carregats de simbolisme, on es jutja el passat colonial, però també com afecta aquest a les seves vides en l'actualitat. La població de tot el continent ha de conviure diàriament amb els símbols de la colonització i l'extermini dels seus pobles, representats tant en les estàtues erigides a les places com en la nomenclatura de municipis i carrers. Fer-los desaparèixer representa, en certa manera, un acte de justícia històrica.

L'historiador Marcelo Valko afirma en el seu llibre *Pedestales y prontuarios: Arte y discriminación desde la conquista hasta nuestros días* (Edicions Continente, 2019), que, tot i que per a la majoria de població fer caure les estàtues no deixa de ser un acte simbòlic, per a les comunitats originàries es tracta "de ser reconegudes com a subjecte històric". Molts dels monuments amb les figures dels colonitzadors van ser erigits un cop arribades les independències, en el moment en què els nous »

» estats iniciaven les seves pròpies guerres contra els pobles indígenes. L'erecció de les estàtues era un mode d'avisar les comunitats originàries que el procés no havia acabat.

Per moltes historiadores, el debat sobre els monuments no és històric sinó polític. L'aixecament d'una estàtua respon als interessos de la classe governant en un moment concret, com un mode de representar el seu poder. Les societats actuals han de decidir si els valors que representen continuen sent vàlids avui dia.

L'historiador Alfredo González-Ruibal escrivia fa poc que l'enderrocament d'estàtues “és una manera d'expressar un posicionament en l'espai públic” per mitjà “d'un missatge mediàtic molt potent”. El que representen moltes d'aquestes figures segueix “determinant la vida de moltes comunitats” i, per tant, es tracta d'un gest per a la descolonització de la història, el que hauria de permetre una major visibilitat i un reconeixement dels seus drets en l'actualitat.

De la ‘raza’ a la ‘diversitat cultural’

La commemoració del 12 d'octubre és, segurament, un dels actes simbòlics que més debat susciten. En aquesta data de 1492 desembarcava a l'illa de Guanahani (rebatejada com la Hispaniola) l'expedició comandada per Cristòfol Colom per mandat dels Reis Catòlics, donant el tret de sortida a l'ocupació del continent. L'efemèride se celebra a l'Estat espanyol com a “festa nacional” des de 1892, i cap al 1915 pren també la denominació de “Día de la Raza”. Tot i utilitzar-se amb anterioritat, serà durant el franquisme que la celebració passarà a anomenar-se com a “Día de la Hispanidad”, com un mode de reivindicar la unitat cultural de tots els territoris on es parla la llengua espanyola.

Amb la mort del dictador i la Constitució de 1978, la festa conservarà aquesta denominació. La legislació espanyola fa referència a l'elecció d'aquesta data pel fet de “simbolitzar l'efemèride històrica en la qual Espanya, a punt de concloure la construcció de l'Estat a partir de la nostra pluralitat cultural i política i la integració dels regnes d'Espanya en una sola monarquia, inicia un període de projecció lingüística i cultural més enllà dels límits europeus”. La celebració serveix també per a enaltir la Corona i l'estament militar.

Però per gran part de la població americana, el que fa aquesta celebració és elogiar un genocidi i donar una connotació positiva a un llarg període de colonització. Col·lectius i organitzacions dels pobles originaris fa dècades que reclamen un nou sentit a la festivitat i la reivindiquen com un dia de lluita contra la colonització i la pràctica neocolonial actual. En aquest sentit, diversos estats americans ja han redenominat la celebració i li han canviat la perspectiva. A Veneçuela, per exemple, se celebra el “Dia de la Resistència Indígena”; a Bolívia el “Dia de la Descolonització”, i a l'Argentina el “Dia del Respecte a la Diversitat Cultural”.

A la península, col·lectius anticolonialistes i antifeixistes fa alguns anys que convoquen mobilitzacions el 12 d'octubre sota la consigna “12-O, res a celebrar”, en ciutats com Barcelona o València, on es reivindica que els pobles originaris “no van ser conquerits” i que les seves lluites són encara presents avui en dia. Del que es tracta és de donar una mirada crítica a la història i visibilitzar que les polítiques colonials són encara presents als estats actuals. ●

Mallorquins i catalans

En episodis com el segon viatge de Colom o la conquesta de l'Índies hi van tenir un paper destacat militars i eclesiàstics de

Eloi Latorre

Des de certa historiografia s'ha conreat el mite que les terres de parla catalana van tenir un paper residual en la presa de possessió del continent americà, que fou bàsicament una operació maquinada des del regne de Castella, amb la reina Isabel la Catòlica com a gran responsable política i aventurers bascos i buscadors de fortuna extremenys com a peons destacats. És un relat en part alimentat per la posició monopolística que el port de Sevilla (i més endavant el de Cadis) van exercir d'enllaç de les navegacions comercials amb el “nou món” entre 1520 i 1790.

La realitat és que sí que uns quants prohoms de parla catalana van participar de forma destacada en la possessió espanyola d'Amèrica. I des del primer moment. En el segon viatge a les “Índies” de Cristòfol Colom, el 1493, ja en van formar part uns quants, com el tarragoní Miquel Ballester o el monjo Ramon Pané. En destaquem dos més, no tant pel seu paper històric, sinó pel fet que apareixen representats amb sengles escultures a la peanya del monument a Colom de Barcelona, tots dos amb un indígena genuflex davant seu. Es tracta de Pere Bertran i Margarit, senyor del Castell de l'Empordà, cap militar d'aquella expedició; i Bernat Boïl, religiós nascut a Saidí (l'actual Baix Cinca) que s'embarcà amb un edicte del papa Alexandre VI que el nomenava primer vicari del “nou món”.

En un capítol a banda caldria situar l'etern debat sobre l'origen del mateix Colom. Un pertinaç grup de divulgadores aplegat en

Escultura que representa Pere Bertran i Margarit a la peanya del monument a Colom de Barcelona / VICTOR SERRI

al “nou món”

ta de l'Alta Califòrnia
parla catalana

l'associació Institut Nova Història encara defensa avui la tesi del seu origen català. Argumenten que Colom i altres personatges destacats de l'arribada a Amèrica com els germans Pinzón eren catalans, i que una gran operació d'estat s'ha encarregat d'ocultar-ho per construir un relat de decadència del regne d'Aragó en favor de l'hegemonia castellana. És un grup discutit, acusat per moltes professionals de la història de fomentar la pseudociència i el conspiracionisme amb tesis sense fonament, però

que manté un nivell d'activitat sorprenent en un moment en què la figura del descobridor d'Amèrica es posa en qüestió arreu. A partir del segle XVIII, noms catalans prenen rellevància, sobretot en l'expansió del

virregnat de la Nova Espanya cap al que avui és el sud dels EUA. Gaspar de Portolà (Os de Balaguer, 17016 – Lleida, 1786) comandà l'expedició militar que va fixar el domini sobre les àrees de Monterrey i San Diego (a l'Alta Califòrnia, on fou nomenat governador). Encara avui un Parador de Turisme a Arties (la Vall d'Aran) duu el seu nom. I Pere Fages (Guissona, 1734 - Ciutat de Mèxic, 1794) fou successor de Portolà i explorador de territoris com la badia de San Francisco. De fet, en les expedicions californianes hi va tenir un paper prominent una companyia formada exclusivament per voluntaris catalans. A banda,

cal destacar el nom de Miquel Josep Serra Ferrer (Petra, Mallorca, 1713 – Carmel, Califòrnia, 1784), frare franciscà conegut amb el nom de Juníper Serra. És el responsable de l'evangelització de Califòrnia on va fundar fins a 21 missions, que han donat lloc a ciutats tan conegudes com San Francisco. En general tingut per un home de pau, oposat als excessos contra les poblacions nadiues, les comunitats originàries dels Estats Units el fan, però, responsable del procés de desculturalització de les seves

llengües i creences i d'explotar-les en règim d'esclavisme. Quan l'any 2016 el papa Francesc va canonitzar fra Juníper a Washington, hi va haver algunes protestes, però el personatge amb més pes polític a l'Amèrica colonial fou, sens dubte, Manuel d'Amat

i de Junyent (1704-1782). Nascut a Vacarisses (el Vallès Occidental), va ser president de l'Audiència de Xile i virrei del Perú. Les milícies que va fundar al virregnat van prendre comandar l'aixafament amb mà de ferro de la revolta del cabdill maputxe Tupac Amaru II, que va suposar la prohibició de la llengua i les tradicions dels pobles ancestrals per part de les autoritats colonials. A Barcelona encara manté el rastre en el nom d'una plaça, d'una estació de metro i en un casal de la rambla on visqué la seva vídua, Maria Francesca de Fiveller, conegut com a Palau de la Virreina.

L'any 2015, quan el papa va canonitzar el franciscà mallorquí Juníper Serra, hi va haver protestes de comunitats originàries

CORREU+OFICINA GRATUÏT
SomNúvol
.coop

♥ Tecnoètic ♥ Cooperatiu
⚙ Programari lliure

▶ Gratuït: correu+oficina **fast**
▶ 4€/mes: correu1Gb+oficina10Gb
▶ 35€/mes: oficina multiusuari + 3 correus

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

Col·lectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPAR-TIDORA
Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) larepartidora.org

Marc Prohom,

cap de climatologia del Servei Meteorològic de Catalunya

“Amb el canvi climàtic es peca de mesures massa toves per no crear alarma”

Text: Jesús Rodríguez
Fotografia: Adriana Pimentel

Quan trenta anys enrere cursava estudis de Geografia Física poc podia imaginar que en l'actualitat formaria part de la família de científics que haurà de donar resposta als grans interrogants del futur immediat del planeta. Marc Prohom és doctor en Geografia per la Universitat de Barcelona i cap de l'àrea de climatologia del Servei Meteorològic de Catalunya (Meteocat). Des d'allà, monitora el canvi climàtic i coordina les projeccions per veure cap a on evolucionaran les temperatures i les precipitacions en les pròximes dècades. El seu treball escata dades d'arxius analògics d'observadors i empreses hidroelèctriques per digitalitzar-les i aconseguir una fotografia més precisa del passat climàtic a casa nostra. És un apassionat del temps present i ens alerta de què haurem de fer per garantir el futur.

Quines són les tendències actuals que es detecten en el nostre clima i que de manera irrefutable estan lligades al canvi climàtic?

És evident que s'està detectant un escalfament, és un fenomen global lligat a les activitats antropogèniques i a les emissions de gasos d'efecte hivernacle. El Mediterrani en el seu conjunt és una de les zones que manifesten amb més força aquest escalfament i a Catalunya, en concret, el ritme de creixement de la temperatura s'està accelerant. És un dels trets definitoris del canvi climàtic, sense cap mena de dubte. Sobretot els estius, cada cop són més càlids i especialment les temperatures diürnes: la temperatura màxima és la variable que s'està incrementant a un ritme major.

Aquest estiu els termòmetres sota l'aigua han superat els trenta graus al mar Balear. Com impactarà aquest factor en el clima que tindrem?

El sistema climàtic és un tot. Si augmenta la temperatura a l'atmosfera, tot el que hi està en contacte també s'escalfa. Els oceans, tot i que una de les seves característiques és l'elevada inèrcia -perquè s'escalfi l'aigua necessita molta més energia que no pas l'aire-, en les últimes dècades augmenten la temperatura. En el cas de Catalunya, a l'observatori de l'Estartit, on des dels anys setanta es mesura la temperatura setmanalment, s'ha confirmat una tendència clara a l'alça i enguany s'han batut rècords per més de tres graus, cosa que no havia passat mai. Les conseqüències són per la mateixa fauna, amb cada vegada més espècies invasores de latituds més baixes. En el context climàtic, a la façana litoral i prelitoral del territori, el fet de tenir un mar tan càlid fa que les nits, sobretot durant

l'estiu, siguin insuportables. És el fenomen de les nits tropicals, que fa trenta o quaranta anys es donava, però de manera anecdòtica, i ara en tenim més de cent cada estiu. També s'han consolidat a les estadístiques les nits tòrrides, abans excepcionals, amb temperatures per sobre dels 25 graus. El mar calent ens fa de manta i evita que baixin les temperatures, i alhora fa que les brises marines que refrescaven els vespres de les nits d'estiu ara siguin menys efectives. Tot és un tot, tot va lligat.

L'increment de la temperatura de l'aigua de la Mediterrània pot convertir-la en un nou Carib pel que fa als huracans?

No s'ha constatat encara que hi hagi un increment sòlid dels medicans o huracans mediterranis, però el fet que tinguem un mar més càlid fa que hi hagi condicions d'humitat elevada en la superfície i això fa que quan es donen condicions per al creixement de núvols convectius, de tempesta, aquests puguin ser més violents. És un ingredient més que fa que es puguin disparar les precipitacions intenses.

Alguns mitjans de comunicació han titulat que no anem cap a un escalfament global sinó cap a una glaciació, basant-se en estudis de paleoclimatologia. Té cap fonament?

En teoria sí que estem en un període interglacial. Estem sortint de la darrera època glacial que va ser fa uns 25.000 anys i geològicament sí que aniríem cap a una glaciació. Ningú sap quan passarà això, però no passarà ni els propers cent, ni dos-cents, ni tres-cents anys, passarà d'aquí a uns milers d'anys. Estem parlant de ritmes completament diferents, l'escala geològica té la seva inèrcia i ara estem can-

viant el clima en dos-cents anys, amb una pujada de més d'un grau a escala global. Aquest ritme d'escalfament no s'havia donat mai i al darrere no hi ha cap causa natural, és impossible, no hi ha res que ho expliqui que no sigui la mà de l'ésser humà amb l'increment dels gasos provinents dels combustibles fòssils. És un argument maliciós, perquè lliga dues escales temporals diferents. No evitem l'escalfament global pel fet que anem cap a una glaciació d'aquí a milers d'anys.

Així doncs, el calendari de l'emergència climàtica s'accelerará en les dècades vinents?

Sí. Totes les projeccions, que arriben fins a l'any 2100, així ho indiquen. S'està veient, fins i tot, que els models que es feien fa vint anys i que marcaven una tendència en el creixement de la temperatura s'estan quedant curts. Al mateix Meteocat es van fer projeccions l'any 2012 amb dades recollides fins al 2006 i ara es va revisar què havien dit i què ha succeït en realitat: s'ha incrementat més la temperatura del que es pensava. L'escalfament s'està accelerant.

Si ens la juguem tant, si estem en un moment de tant risc per la vida de l'ésser humà a la Terra, com és que les polítiques públiques no les dirigeixen la comunitat científica que lidera el coneixement en aquest àmbit?

Ja m'agradaria saber-ho, a mi! Sí que s'ha guanyat consciència social que tenim un problema greu. També en l'àmbit dels mitjans de comunicació, tot i que n'hi ha que cauen en el catastrofisme i fan notícies per pescar clics, sí que hi ha una major consciència. Ara bé, també veig que la gent ens movem pel curterterminisme. És com si se sobreposessin dos ritmes: hem de mirar endavant, cap als pròxims trenta anys per fer un canvi radical i alhora hem de solucionar els problemes dels mesos vinents, i això entenc que sigui complicat per a un polític o per a un empresari, però quan més triguem a fer els canvis els costos seran més elevats.

Si no ens marquem horitzons, correm el perill que molta gent pensi que no val la pena fer cap esforç perquè no hi ha res a fer i no

ho aconseguirem revertir? Com ens ho fem per no generar desànim?

És un repte i tenim moltes eines per afrontar aquest canvi de paradigma. La disminució de gasos d'efecte hivernacle i deixar un món una mica més habitable als qui vinguin ha de ser una fita global. Aquest missatge és el que s'hauria de transmetre, perquè si no, el nostre futur com espècie és molt poc afalagador. No vull caure en el catastrofisme, però és que la realitat està canviant molt de pressa. Aquest estiu molta gent ha caigut del cavall, perquè ha sigut tan radical, amb onades de calor, amb sequera, amb incendis... Han vist una mica les orelles al llop. Però passarà un temps i ja m'agradaria saber d'aquí a un mes si la gent recorda aquesta temporada que hem passat. La gent té consciència que hi ha un problema, però no es donen unes directrius clares. A vegades es peca de normatives massa toves o d'implementació molt lenta per no generar alarma. Per contra, hi ha una declaració d'emergència climàtica, no?

Els models que es feien fa vint anys i que marcaven una tendència en el creixement de la temperatura s'estan quedant curts

La implantació de les energies renovables que han de frenar les emissions de gasos d'escalfament global topa amb els límits planetaris de materials necessaris per a la construcció de plaques solars, molins de generació eòlica, bateries elèctriques...

El canvi climàtic és un fenomen tan complex, hi juguen tants elements, que una solució màgica no existeix. Fer una transformació a energies renovables, simplement, no solucionarà res. És a dir, no podem pretendre substituir en unes dècades el nostre ritme de consum energètic actual per un model basat en renovables. Amb això no n'hi haurà prou, s'han de fer canvis en la nostra manera de consumir, en la nostra mobilitat, perquè hi ha coses que fem que no són sostenibles. Cada cop hi ha més consens en el fet que no hi haurà prou recursos per fer aquesta transformació a energies verdes. Els materials són finits i caldrà fer més canvis, ha de ser un canvi global de la forma com habitem en aquest planeta.

Potser és que les normatives només s'apliquen a la ciutadania de peu. Però què passa amb els creuers o amb l'ampliació de l'aeroport?

Ha de ser un acord global, certes actuacions no tenen sentit si volem avançar en una política de canvi en la mobilitat. No pot ser que basem el nostre creixement en la mateixa recepta que hem aplicat en les darreres dècades. S'han de fer canvis i alguns impliquen anar a contracorrent, sí, però és que s'ha d'anar a contracorrent en molts aspectes i no cal tornar a les caveres. Hem de canviar coses que fem, també a escala personal. Segur que si féssim un llistat des que ens aixequem de bon matí fins que ens n'anem a dormir, veuríem coses que diríem "això potser no cal que ho faci". En temes de reciclatge, de mobilitat, d'on fem les vacances. A vegades, hi ha com una cursa per dir que si no vas a Birmània a passar les vacances, ets un matat. Doncs no, home, no, ves aquí al costat que és ben bonic. Entenc que la gent vulgui, venint d'una pandèmia, oxigenar-se, però el tema

Hem de mirar cap als pròxims trenta anys per fer un canvi radical i ahora hem de solucionar els problemes dels mesos vinents

del canvi climàtic ha d'estar present en totes les nostres decisions i sovint no hi és.

La conscienciació està provocant una reducció de l'ús dels avions als països escandinaus i del centre d'Europa. Detecteu que s'està aplanant la corba del creixement del CO₂?

Les emissions del 2020 van disminuir respecte de les del 2019, però amb la pandèmia, les dades han quedat emmascarades. Cada cop hi ha més actuacions que es fan pensant en la reducció d'emissions. Per exemple, la setmana passada hi va haver un congrés de climatologia europeu i, a diferència d'abans, ara hi ha l'opció de fer-lo en línia. Un 20 % dels assistents van optar per no desplaçar-se, nosaltres ho vam fer així. És un petit canvi que té un efecte positiu. En molts aspectes, la pandèmia ha introduït noves maneres de treballar que s'han quedat, tot i que cal veure els costos energètics del teletreball, perquè moltes vegades hi ha un doble consum d'ordinadors i de flux de dades.

El canvi climàtic afecta més les persones en situació de pobresa?

És un aspecte del qual no es parla massa. El canvi climàtic és molt injust socialment. Amb les onades de calor es veu molt clar, qui més les pateix són aquelles persones que tenen pocs recursos i no tenen manera de refrigerar el seu habitatge, normalment, en barris d'alta densitat demogràfica. El canvi climàtic és molt cruel perquè posa el dit a la ferida d'aquells que més pateixen ja. Cal anar amb cura i tenir present aquesta injustícia en l'accés a l'energia que va lligada al canvi climàtic.

Quins sectors hauran de fer un major esforç de mitigació de les emissions?

Les estratègies i plans d'adaptació es porten des de l'Oficina del Canvi Climàtic, però hi ha un aspecte que em fa una mica de ràbia, l'agricultura sempre rep tots els cops perquè consumeixen aigua. Evidentment, podria ser més eficient en l'ús de l'aigua, però no és dels que emet més CO₂, ni de bon tros: un 12 % del que s'emet a Catalunya. Ans al contrari, actua com a fixador de CO₂. Cal recordar que el conjunt de la indústria del transport suposa el 50 % de les emissions. L'agricultura, a més, té un paper molt important en esponjar els boscos, incrementant la biodiversitat i frenant la potència dels grans incendis forestals.

La peça angular de l'escalfament global és el vehicle particular?

No directament, però sí el model de transport de mobilitat privada, i la indústria també. En la indústria s'està fent una evolució, en el cas dels cotxes particularment. En la mobilitat global hi ha moltes contradiccions a Barcelona: tenim la ronda com a zona de baixes emissions, però tenim els creuers que poden entrar al port, consumeixen moltíssima energia i emeten molts contaminants. És contradictori, però com que el turisme és una font d'ingressos, és el model que perpetuem. M'agradaria veure un estudi que posés en una balança què ens reporta de despesa, guanys i impactes col·lectius, no ho he vist mai, no se cita mai el conjunt dels impactes. Després de la pandèmia no hem vist canvis en aquest sentit, seguim amb el mateix model d'abans. Hi ha dies que ho veig tot amb una mirada molt pessimista i d'altres que estic satisfet perquè hi ha molta consciència. ●

con

Quina estratègia cal al poder de les grans e

Avui punxem la llum, demà expropiem les elèctriques

Marina Gispert
portaveu d'Arran

Pot semblar redundant, però el combat a les grans empreses elèctriques s'ha de plantejar des del conflicte amb aquestes. La història de la lluita de classes ens ha ensenyat que és confrontant els capitalistes, i no negociant amb ells, com s'aconsegueixen petites victòries i també grans fites per a la classe treballadora. Una d'aquestes fites històriques és la vaga de la Canadenca, que confrontava amb l'aleshores gran hòlding empresarial de l'electricitat a casa nostra que tenia un marcat caràcter extractivista que encara caracteritza les grans empreses del sector elèctric d'avui dia.

Com a joves ens trobem que una de les grans problemàtiques que travessen la nostra vida és la dificultat per emancipar-nos i poder construir els nostres projectes vitals sobre una base estable. Les feines precàries o l'augment dels lloguers, entre d'altres, fan que cada cop ens sigui més difícil imaginar un futur llunyà i que hàgim de viure en un present incert. El predomini tampoc casual de sectors econòmics com el de la indústria turística té un paper estructural en tot això, i sabem, per tant, que no hi haurà una solució parcial per a cada problema sinó que és tot el sistema el que cal impugnar.

Després d'una nova sotragada per a les classes populars com ha estat la pandèmia, la pujada desorbitada del preu de l'electricitat és un nou obstacle per a l'emancipació. Ve acompanyada també de l'encariment dels carburants dels quals, malauradament, encara depenem, així com de l'augment de preu dels productes més bàsics per al sosteniment de la vida. Mentre, en canvi, els nostres salaris no s'han apujat, sinó al contrari: veiem com els beneficis de les grans empreses que dominen aquests sectors es compten per milions d'euros. A tall d'exemple, Endesa tenia uns beneficis de 734 milions d'euros el primer semestre d'aquest any i Iberdrola declarava un augment dels beneficis d'un 8% el 2021 respecte a l'any anterior.

En aquest panorama, punxar la llum és, des del nostre punt de vista, una proposta de mínims i així ho hem defensat públicament diverses vegades. És, en primer lloc, un acte de resistència perquè, al capdavant, disposar de subministrament elèctric és una necessitat bàsica cada cop menys accessible i a la qual, com amb

la qüestió de l'habitatge, no pensem renunciar per respectar els sous milionaris de directius i rendistes. Però també és un acte de pressió, de desobediència col·lectiva, que ha d'ajudar-nos a plantejar el conflicte obert contra el capital de què parlàvem abans. Som conscients que és una acció que comporta riscos, i per això sempre és millor dur-la a terme organitzant-nos en els sindicats d'habitatge, les PAH o altres col·lectius.

Ara, també ens sembla hipòcrita assenyalar els riscos de punxar la llum mentre les cinc elèctriques que posseeixen la xarxa de distribució (Endesa i Iberdrola als Països Catalans) per la gràcia de qui va privatitzar el sector fa dues dècades, la mantinguin en condicions precàries en múltiples zones rurals que acaben causant incendis i interrupcions del servei quan hi ha temporals. També ens sembla insultant que, després de dècades de negacionisme de la crisi ecològica, ara aquestes empreses optin pel *greenwashing* i l'aposta per les renovables sigui l'excusa per saquejar-nos i destruir el territori. No tenim res a negociar amb les empreses d'un sector estratègic que caldria, en definitiva, expropiar. Fer de l'electricitat, així com amb la resta de sectors, un bé al servei de les necessitats de la classe treballadora. ●

/ EMMA CASADEVALL

trast

seguir per fer front empreses elèctriques?

Canviar el sistema per garantir un dret fonamental

Jordi Besora Magem

Membre de l'Aliança contra la Pobresa Energètica

L'estratègia de l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE) per combatre les grans empreses elèctriques implica lluitar per limitar el seu poder i la mercantilització d'un dret fonamental com és l'accés als subministraments bàsics, que és la causa principal per la qual molta gent es troba sense tenir garantit aquest accés. El nostre objectiu principal és aquesta garantia universal, i el model actual oligopolístic vulnera sistemàticament aquest dret, en la generació i en el subministrament. En la generació, quan vulnera els drets del territori, i en el subministrament, quan deixa sense el seu accés a moltes famílies que no poden fer-hi front o tenen dificultats per pagar les factures.

Principalment, busquem canvis en el marc normatiu que s'encaminin en aquesta garantia universal, perquè moltes de les famílies que formen part de l'APE tenen la necessitat de seguretat jurídica per no trobar-se en tràmits judicials i possibles multes que moltes vegades agreugen encara més la seva situació. Alguns exemples són la llei 24/2015 que impedeix el tall de subministrament a famílies declarades vulnerables i el conveni firmat fa poc entre l'administració i Endesa que, tot i estar lluny de les nostres demandes de màxims, és una eina perquè famílies que es trobin en habitatges recuperats puguin accedir a comptadors elèctrics, i per a evitar l'endeutament il·legítim de les famílies. Aquests dos exemples només són aplicables a Catalunya. Per tant, una de les nostres

lluites comporta arribar a l'àmbit estatal; i d'algun manera ho hem aconseguit pressionant al govern de l'Estat per aplicar i prorrogar la moratòria de talls de subministraments. Una iniciativa que va començar com una de les mesures urgents posteriors a l'estat d'alarma i que es prolonga fins al 31 de desembre de 2022, i protegeix del tall a totes les famílies que tenen el bo social.

Tot i existir aquests mecanismes legals, en diverses ocasions les administracions i les empreses no els compleixen i, per tant, la nostra primera lluita és pressionar-les perquè apliquin aquests drets conquerits, per mitjà de reunions amb administracions, ocupacions a les seus de les empreses i denúncies públiques d'aquests fets. També socialitzem tots aquests mecanismes per mitjà dels nostres assessoraments col·lectius cada quinze dies, perquè tothom sigui conscient dels drets que tenim i que podem exigir, i posteriorment els reivindicuem i busquem què podem aplicar en cada cas.

Som coneixedores que els mecanismes actuals són del tot insuficients i, per tant, estem constantment criticant públicament les seves mancances i buscant-ne de nous que ens apropin a aquesta garantia universal i pressionant partits polítics i governs perquè les duguin a terme. Els drets només es guanyen lluitant, per la qual cosa, la mobilització, l'autoorganització i el suport mutu són imprescindibles per avançar en aquesta direcció. L'empoderament col·lectiu ens permet saber quins són els nostres drets, a què volem aspirar i què volem fer per conquerir-los; a la vegada que ens cuidem col·lectivament perquè som persones que hem passat pel mateix, coneixem l'abús i l'assetjament de les empreses; i trobem en l'APE, el suport i la força necessària per continuar lluitant.

En paral·lel a la defensa més immediata dels drets de totes, defensem que les solucions reals només podran arribar amb la construcció d'un nou model energètic que garanteixi els subministraments bàsics i passa, en primera instància perquè la ciutadania recuperi el poder. Per aquest motiu, hem acompanyat processos de remunicipalització, sobretot de l'aigua, però també hem treballat en la línia de la remunicipalització de les xarxes de distribució d'electricitat i donant suport a processos comunitaris d'apropiació de l'energia. ●

pàgina oberta

La vida és el que passa mentre esperes un tren a una estació de Rodalies

La deficiència del servei de trens de proximitat a Catalunya comporta greus alteracions en la vida quotidiana de les usuàries, una situació que denuncien des de fa anys

Mònica Sanz Durán

Membre del d'Usuàries Fartes

Són les 7.52h a la Garriga. En principi, ara passa el tren. A les 9h tinc una reunió a Barcelona. “Hauria d’haver agafat l’anterior”, em dic en veu alta en veure que no passa el tren. Una dona em diu que el tren anterior no ha passat encara, va gairebé vint minuts tard. Hi ha força gent a l’andana. “Apa, una hora de trajecte dempeus”, torno a dir-me en veu alta.

L’altre dia obria el telenotícies una dona dient que Renfe li treia hores de vida. Les que estem condemnades a utilitzar el seu servei cada dia, subscrivim aquesta frase. No és cap novetat, de tota manera. Només cal mirar horaris d’algunes línies per adonar-se que a moltes poblacions el servei passa cada hora o cada dues en algunes franges. I només cal seguir el compte de Twitter de Rodalies per comprovar que, certament, les avaries, els retards i les anul·lacions de trens són diàries.

És insultant, doncs, que sovint veiem per les notícies les paraules buides dels càrrecs polítics responsables d’aquest caos constant. Alguns, fins i tot, defensen un servei indefensable. Altre cop, cap novetat, problemes endèmics de Rodalies que ja formen part del nostre patrimoni.

Són les 8.18h. Els trens no passen. No hi ha cap treballadora a l’estació. Ningú no ens informa de res. Obro Twitter i res, tampoc. “És l’R3, ja se sap”, diu un noi que farà tard a un examen de la universitat. Xerro una estona amb un home que va amb un cotxet d’infant, estem a dotze graus i no hi ha lloc on resguardar-se. Sembla que cadascú tenim una història d’indignació diferent. Algunes farem tard a reunions de la feina, altres, a la feina en si, potser cobren per hores, potser els fan recuperar el temps, potser tenien una entrevista de feina, potser l’acabaran perdent. Altres tenen proves mèdiques. Altres tenen exàmens.

Sembla que ara que el tren és mig gratuït hi ha via lliure per a uns retards que, si abans es produïen de

forma exageradament constant, ja són la norma. Però clar, quan no pagues per un servei, no te’n pots queixar. “A cavall regalat, no li miris el dentat”, deia la meua àvia. Però resulta que ningú no ens està regalant res: fa anys que paguem Rodalies i a preu d’or. Seixanta, setanta o vuitanta euros al mes per anar dempeus dues hores al dia havent d’esperar una mitjana setmanal de tres o quatre hores per retards i avaries.

La dona que deia que Renfe li treu temps de vida no estava exagerant. En molts casos, en sortir de la feina, hi ha gent que ha d’esperar més d’una hora per a tenir tren i tornar a casa. I no és que no hi hagi demanda de servei, perquè a qualsevol hora els dies feiners costa trobar lloc per seure.

Finalment, a les 8.23h passa un tren. Ens hem acumulat la gent de tres trens. Fora feia molt de fred i dins la calor és horrible, anem tan a prop els uns dels altres que ja pateixo per quan pari a estacions com Granollers o Mollet. Parlo amb l’home del cotxet, va amb el seu bebè. Per sort, li han pogut cedir el seient. L’hem hagut d’ajudar a pujar el cotxet perquè les portes adaptades del tren no funcionaven. Ell diu que passa massa

sovint i que moltíssimes estacions no estan adaptades i no s’hi pot sortir a peu pla.

L’acumulació de passatgeres als combois és una imatge recurrent de Rodalies, fins i tot ho era durant els temps més perillosos de la pandèmia. Avui dia, per diversos factors –encariment de la gasolina, gratuïtat del servei, obres a diverses línies– és encara més problemàtica. Si hi sumem els retards, les aglomeracions que es formen a moltíssims trens cada dia durant hores és insostenible.

El tren s’atura més de deu minuts a Parets del Vallès. Com odio això de la via única. De tant en tant algun polític diu que aviat la desdoblaran, jo ja ric, fa vint anys que ho sento. Truco a la feina perquè farà més de mitja hora tard, espero que no s’emprenyin. La setmana passada vaig fer tard tres dies. No vull agafar el tren anterior, em nego a agafar el tren dues hores abans d’entrar a la feina, que només són quaranta quilòmetres!

Sembla increïble que hi hagi total impunitat amb tot això, que ens resignem. Som moltes les que cada dia arribem a la feina enfadades, estressades, preocupades. La situació fa massa temps que és insostenible. Se’ns oblidava que el transport públic

/ PATRÍCIA CORNELLANA

“

Resulta que ningú no ens està regalant res: fa anys que paguem Rodalies, i a preu d’or

és un servei tan necessari com la sanitat o l’educació.

Arribo a Sants a les 9.14h, gairebé quaranta minuts tard. No demano justificant, he de córrer per arribar a la feina. Total, hi havia tanta gent dins del tren que ja vaig tota suada. Espero que la tornada sigui millor, no vull que Renfe em prengui més hores de vida. ●

Un bosc per menjar-se'l

Foto aèria del bosc d'aliments Ketelbroek, on s'aprecia la diferència amb el monocultiu

El bosc d'aliments és una tècnica d'agricultura en la qual arbres i arbustos tenen un paper protagonista. A Catalunya, iniciatives encara pioneres, són un exemple de resiliència al canvi climàtic

Bart Gruggeon

El concepte del bosc d'aliments és ben senzill: a partir d'un disseny ben equilibrat, es planta un conjunt d'arbres i arbustos comestibles i es deixa que la natura es vagi desenvolupant. Al cap d'uns anys ja es pot fer la primera collita, i alhora es regenera el subsol, fixant-hi diòxid de carboni. També es crea un hàbitat per a la fauna local, que ajuda a mantenir l'ecosiste-

ma boscós. El seu rendiment elevat fa que aquest model agrícola guanyi adeptes arreu del món. En certa manera, el bosc d'aliments ens torna al temps on la humanitat vivia lligada a la recolecció.

Apte per al clima mediterrani

"Un bosc d'aliments és l'oposat d'un monocultiu", expliquen Gisela Mir i Mark Biffen, de Phoenicurus, una petita escola de formació en perma-

cultura. Van començar un projecte pioner de bosc d'aliments a la seva finca de Cardedeu (el Vallès Oriental) amb unes 300 espècies, sobretot amb l'interès d'entendre com pot funcionar aquest sistema productiu en el clima mediterrani. Hi tenen una gran varietat d'arbres fruiters (ginjolers, pistatxos, a més de pomes i peres), arbustos (gerds, groselles, cireres d'arboç) i plantes baixes que tenen fulles, arrels o flors comes- »

Algunes voluntàries al bosc d'aliments Picasso de Parma (Itàlia)

» tibles. També recuperen espècies i varietats antigues, i proven si aquests s'adapten al clima local.

El bosc d'aliments imita les estructures i el funcionament d'una boscúria natural, crea un ecosistema que se sustenta sol i dona cada any grans quantitats de fruits sense que algú hagi de regar, o afegir fems o pesticides. Qui observa un bosc natural pot distingir diferents capes verticals: a dalt de tot hi ha l'estrat arbori, a sota l'estrat arbustiu, i després les herbes, el rastrer, i el subsol. Per crear un bosc d'aliments, cal integrar les mateixes capes verticals en un disseny, seleccionant sobretot aquelles varietats que donen molts aliments. “Abans de plantar, cal saber les necessitats que tenen les diferents espècies, per exemple si volen llum, ombra o humitat”, explica Mir.

No és suficient pensar només en les espècies comestibles. Cal tenir en compte tot l'ecosistema. “S'ha de preveure arbustos com la ginesta, que és fixadora de nitrogen i mantén la fertilitat del sistema, o plantes que atreuen insectes pol·linitzadors, o també d'altres que ajuden a la regulació de plagues”, continua la formadora en

permacultura. “És complex combinar-ho tot, i sempre hi ha espècies que s'adapten millor al clima i la terra que altres”. Tot i aquests reptes que fan que l'inici i els primers anys del bosc puguin generar entrebancs, els avantatges són múltiples.

El bosc d'aliments sap integrar l'agricultura amb la natura. Els arbres són capturadors de diòxid de carbo-

ni. Treuen minerals de la profunditat de la terra i a través de les fulles els deixen caure a terra per a alimentar altres plantes. Gràcies a l'aliança entre les seves arrels i els fongs regeneren un substrat ple de vida microscòpica. El bosc d'aliments proveeix estabilitat en un clima cada vegada més calent: acumula aigua, dona ombra i pro-

tegeix contra l'efecte erosiu del vent, fa augmentar la biodiversitat i evita plagues. Un cop feta la plantació i passada la fase del creixement inicial, el sistema no necessita un manteniment intensiu, el que fa que el rendiment sigui molt elevat.

Tornar a la diversitat

Mark Biffen emfasitza que el bosc d'aliments “imita els sistemes naturals, i busca la diversitat i la inter-

connectivitat”, mentre que el monocultiu “mata totes les altres espècies per crear un sistema que és poc equilibrat, i que requereix moltes intervencions com adobs o pesticides per intentar mantenir en funcionament aquest sistema”. Tot i això, matisa que dins de l'agricultura industrialitzada creix l'acceptació que “no cal intervenir tant, ni controlar-ho tot, i que la natura sola ja crea un equilibri”.

“Els enginyers agrònoms parlen ara de ‘complexitzar l'ecosistema’; és a dir, que s'ha d'introduir més diversitat de plantes”, aclareix Gisela Mir. “Aquesta diversificació atrau insectes -necessaris per a la pol·linització dels arbres-, ocells, i depredadors que mantenen tot en equilibri i eviten plagues”. Apunten que dues generacions enrere, aquesta filosofia era una obvietat, ja que a les granges familiars es mantenia a la vegada un hort, un porc i uns fruiters. “La tendència ha estat d'especialització, mecanització i simplificació, però ara hem de tornar a la diversitat, tant per raons ambientals com econòmiques”, diuen els membres de Phoenicurus.

La bona notícia és que es poden fer molts passos petits i integrar ele-

ments del model de bosc d'aliments en la producció agrícola industrialitzada. El model francès, per exemple, afegeix als camps de cereals o farratge línies d'arbres, com nogueres o arbres per a fusta, i així les productores mantenen el cereal com a cultiu a curt termini, i obtenen amb l'arbori un segon cultiu més en el llarg termini. Mir argumenta que aquests

petits canvis són més fàcils d'implementar, de la mateixa manera que les bandes florals al voltant del camp, o les tanques d'arbustos.

Es poden integrar elements del model de bosc d'aliments en la producció agrícola industrialitzada, com fa el model francès

Viabilitat econòmica

Ara bé, les agricultores que vulguin crear un bosc d'aliments amb un grau elevat de diversitat, (per exemple amb més de cinquanta espècies), quines opcions tenen

per a comercialitzar la seva producció? “Per poder serialitzar o mecanitzar la collita, s'hi ha de pensar quan es fa el disseny del bosc” considera en Biffen, i “la venda de quantitats més petites de cada cultiu requereix una comercialització adaptada”. Això explica que la gran majoria de projectes, sobretot actius al nord d'Europa, necessiten altres fonts d'ingressos, i combinen la venda a petita escala amb projectes de formació i de lloguer de l'espai

Plantes com
l'equinàcia
i la monarda
atrauen
insectes
pol·linitzadors
/ BART
GRUGGEON

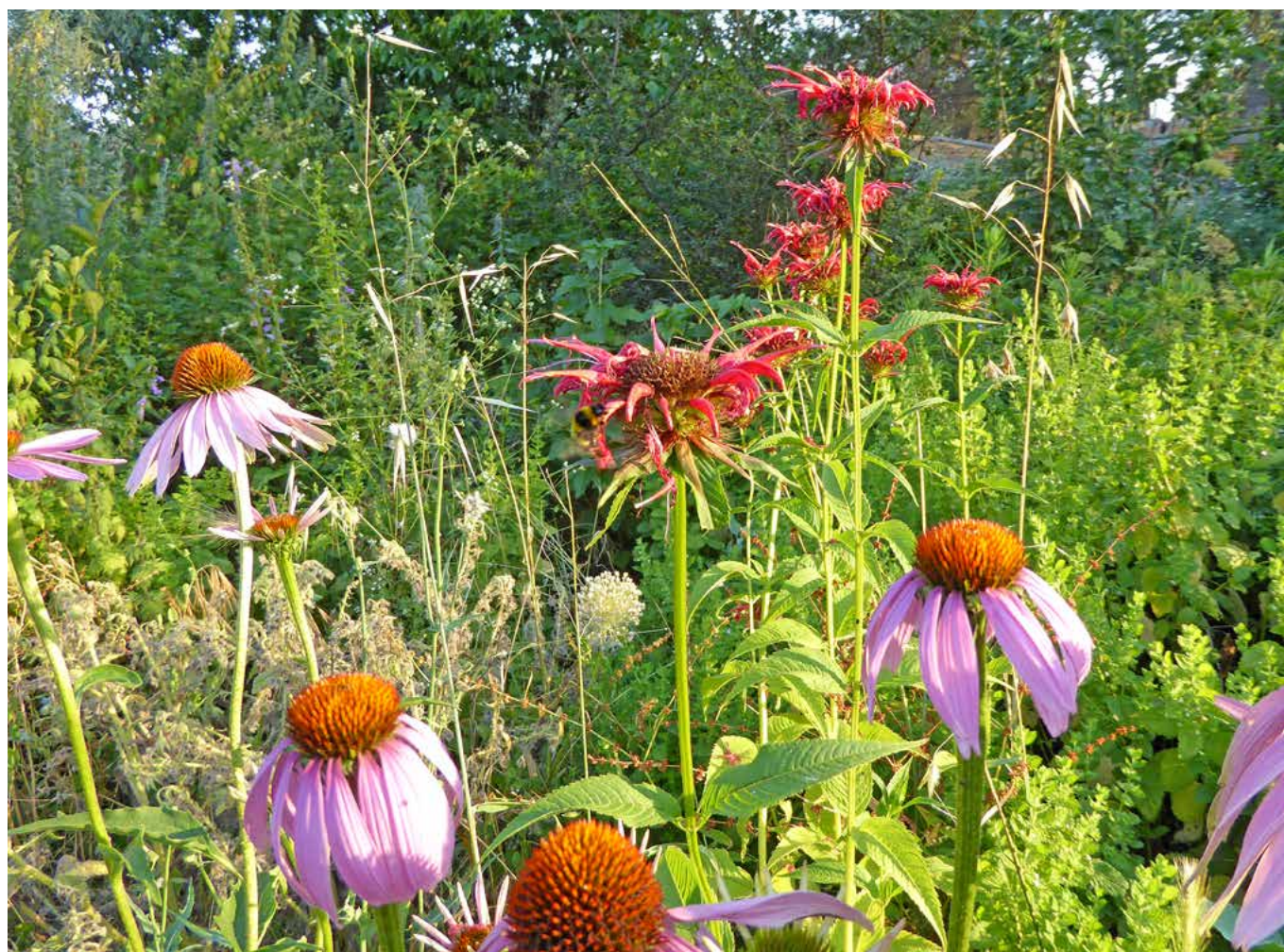
Una tècnica arrelada arreu

El bosc d'aliments és probablement una de les formes més antigues d'ús de la terra i un dels agroecosistemes més resilients. El seu origen es remunta a temps prehistòrics, al llarg de riberes de la selva tropical i de regions monsòniques. En un procés gradual, la humanitat va identificar, protegir i millorar les espècies arbòries útils i va eliminar espècies indesitjables pels seus interessos. A les zones tropicals, els boscos d'aliments constitueixen encara

una font important d'ingressos i de seguretat alimentària per a les poblacions locals. No només es cullen aliments en forma de fruits comestibles, fruits secs, llavors, fulles, brots, tiges i arrels, sinó també farratge i aliments per a animals, llenya, fibres, flors, espècies, medicaments, fragàncies naturals, mel, bolets, i altres formes de biomassa. A partir dels anys vuitanta es van desenvolupar adaptacions del bosc d'aliments al clima moderat Europeu sota l'impuls del permacultor britànic Robert Hart.

per a altres activitats. Als Països Baixos existeix una prova pilot d'un bosc d'aliments de vint hectàrees, Ketelbroek, que rep ajuda pública, i que pretén avaluar les possibilitats d'una explotació comercial a una escala major. El projecte Picasso és un altre exemple en l'àmbit europeu. És un bosc d'aliments situat a Parma nascut l'any 2012 i que és pioner a Itàlia.

A Catalunya, els projectes de boscos d'aliments es poden comptar amb els dits d'una mà, i són molt petits. A Mataró (el Maresme), l'associació Yaku està a punt de crear-ne un com a espai per sensibilitzar sobre l'ecologisme. Les fundadores de Yaku compten amb l'interès de l'ajuntament, que estaria disposat a cedir terrenys de bosc abandonats. L'interès creixent per desenvolupar alternatives resilients al canvi climàtic fa pensar que s'impulsaran noves iniciatives durant els anys vinents. ●

Una historia conmovedora, basada en el testimonio del único superviviente de un equipo de rugby que retó a la dictadura argentina

Una novela de Claudio Fava

txalaparta

L'habitatge esdevé la clau de la política escocesa

El govern ha anunciat la congelació dels lloguers i la prohibició dels desnonaments fins al març de 2023. L'activisme ho ha viscut com una victòria, però alerta sobre la necessitat de regular l'habitatge social

Michael O'Doherty-Stewart

“La magnitud de la crisi que s'està vivint fa que, amb mitigar, no n'hi hagi prou... Cal una actuació com la resposta a la pandèmia”. Amb aquestes paraules, la primera ministra d'Escòcia, Nicola Sturgeon, presentava el seu programa governamental el 6 de setembre, en el qual va anunciar l'impuls d'un projecte de llei urgent per posar fre a la greu crisi d'habitatge que llustra el país. Amb la promesa d'una legislació més implicada en la matèria l'any vinent, la líder del Partit Nacional Escocès va decretar la congelació dels lloguers per a l'habitatge de titularitat privada i la prohibició de tots els desnonaments fins a març de 2023.

La declaració va ser rebuda com a una victòria per la base activista. Particularment, pel sindicat de llogateres Living Rent, que fa una dècada que lluita per posar el tema sobre la taula. En declaracions a la premsa local, la representant del col·lectiu al districte de Patrick a Glasgow, Rosie Hampton, ho valorava com “el resultat d'una acció coordinada, incansable i inspiradora de llogateres arreu del país, exemplificant el poder que tenim quan ens organitzem”.

Després de rebutjar una proposta similar del Partit Laborista abans de l'estiu, el govern conformat pel Partit Nacional d'Escòcia i el Partit Verd s'ha vist forçat a actuar i a posar aquesta mesura per davant del compromís d'instaurar un sistema de control de lloguers abans del 2025 que figurava en el pacte de govern que mantenen. Tot i això, algunes veus apunten diverses incògnites sobre la seva aplicació a la pràctica, i si de debò representa un punt d'inflexió.

Una crisi que ve de lluny

Fa anys que les pujades d'una crisi de l'habitatge se senten a Escòcia. Segons les estadístiques oficials, el lloguer mitjà nacional d'una unitat resi-

dencial de dues habitacions es va incrementar en un 25,1% per sobre de la taxa d'inflació en el període 2010-2021. Això no obstant, les pujades a les dues àrees metropolitanes més poblades -Lothian, on se situa Edimburg, i el Greater Glasgow- van superar aquesta mitjana amb escreix, arribant a 41,7% i 41,4 %, respectivament.

Les dades mostrades des del sector immobiliari apunten a una situació encara més crua a les grans ciutats. CityLets, un portal d'anuncis d'habitatge per a llogar, publica dades trimestrals sobre el preu de les propietats oferides a través de la seva web. Per al mateix període 2010-21, ha detectat un augment de més de 60% a Edimburg i Glasgow, on els lloguers de pisos de dues habitacions ja acostumen a superar les mil lliures mensuals, uns 1.117 euros.

Les dades de l'Oficina Nacional d'Estadístiques mostren que la renda mitjana bruta també ha pujat

El lloguer mitjà d'una unitat residencial de dues habitacions va créixer un 25,1% per sobre de la taxa d'inflació en el període 2010-2021

Protesta de Living Rent pels carrers d'Edimburg el 6 de novembre de 2021 per reclamar la regulació dels lloguers a Escòcia / LIVING RENT

els deu últims anys, arribant als 26.000 euros anuals l'any passat. Així i tot, el Centre d'Informació del Parlament Escocès (SPICe) ha avisat d'un possible punt mort en aquestes xifres. Aquest augment salarial -d'un 11%- queda lluny de l'increment dels lloguers, i no s'ha percebut igual en tots els sectors. Les treballadores de la restauració, per exemple, han vist la seva renda caure un 9% en valors reals des del 2017.

Absència d'habitatge social

Per a Neil Gray, investigador sobre l'habitatge a la Universitat de Glasgow i editor del llibre *Rent and its Discontents: A Century of Housing Struggle* (Lloguer i els seus greuges: Un segle de lluita per l'habitatge, Rowman & Littlefield International, 2018), les causes de la crisi actual es remunten dècades enrere, i van més enllà de l'oferta privada.

Segons Gray, les apujades dels lloguers en el mercat privat tenen una correlació estreta amb la contracció de l'oferta pública que va començar a finals dels vuitanta, una dècada abans de la devolució de l'autonomia a Escòcia. El procés va començar amb els ajuts oferts a llogateres socials per comprar-se la propietat on vivien, el denominat *dret a comprar*. Posteriorment, es va consolidar amb la cessió del parc d'habitatge social a les "associacions d'habitatge", entitats privades que es van convertir en gestores després que el govern de Margaret Thatcher revoqués les competències dels municipis en la gestió del parc immobiliari.

"El resultat d'aquesta transformació va ser la residualització de l'habitatge social com a últim recurs", continua Gray. "Mentrestant, l'encariment de les hipoteques fa que tenir casa pròpia hagi esdevingut un somni impossible per a la majoria de persones, que es veuen empentades a un mercat privat de lloguers inassequibles i precaris", conclou l'investigador de la Universitat de Glasgow.

Tot i recuperar l'autonomia en 1999, el govern escocès no va moure fitxa en la matèria fins al

"El motiu de l'encariment dels lloguers privats és el col·lapse del sistema d'habitatge social", explica l'investigador de la Universitat de Glasgow Neil Gray

2016, dos anys després del sorgiment de Living Rent. Davant del creixent malestar social canalitzat per aquest sindicat, el govern va promoure com a resposta les Rent Pressure Zones (RPZ) un recurs per limitar les pujades dels lloguers a l'IPC més un tant per cent a una o més comarques, sota demanda de les autoritats locals competents.

Malgrat disposar d'aquest mecanisme, no s'ha tramitat cap sol·licitud d'una RPZ des d'aleshores. En una sessió informativa al Parlament el novembre de 2020, el diputat no adscrit Andy Wightman va titllar les RPZ de "política fallida", al·legant que no s'havia dotat les autoritats locals dels instruments necessaris per poder presentar correctament les sol·licituds.

La lluita continua amb un nou horitzó

El tret de sortida de la situació actual es va marcar al juny, quan la diputada laborista Mercedes

Villalba va presentar una esmena al paquet de mesures de recuperació postpandèmica promulgat pel govern nacionalista-verd, per incorporar-hi una congelació de lloguers durant els dos anys vinents. Aquesta esmena va ser rebutjada categòricament pels dos partits del govern, sota el pretext de la seva inviabilitat i el risc que la interposició d'una demanda per part d'actors privats pogués fer caure la totalitat de les mesures.

Segons Gray, el fet que, pocs mesos després, el mateix govern hagi anunciat una proposta gairebé igual és "una conseqüència de la lluita implacable de Living Rent". Amb tot, la durada de sis mesos el fa dubtar de si moltes llogateres se'n beneficiaran. Indica que "els lloguers socials, per exemple, es fixen a l'abril cada any. Per tant, un efecte pràctic només es faria notar si la mesura es prorrogués a l'any fiscal 2023-24". Falta per saber també si la política s'aplicarà a les residències estudiantils o a apujades que havien estat comunicades, però que encara no han entrat en vigor.

L'investigador diu que, davant d'uns lloguers massa cars, congelar-los és "més un avanç simbòlic cap a un nou discurs d'habitatge assequible que res que impacti materialment en la vida de les llogateres". En aquesta línia, augura que el proper pas per als activistes serà lluitar per una nova normativa permanent que posi fi als "nombrosos buits legals que existeixen, sobretot els que permeten la pujada dels lloguers entre contractes".

Pronostica, però, que la lluita s'enfocarà en una altra peça cabdal: l'habitatge social. "El motiu per l'encariment dels lloguers privats és el col·lapse del sistema d'habitatge social. L'estratègia fonamental per desmercantilitzar l'habitatge és més habitatge social, o construint-ne més o expropiant i socialitzant una part del parc privat. Aquest serà el nou horitzó per a Living Rent i altres activistes arreu del país", postil·la Gray. ●

Les dones revolten l'Iran

La detenció i mort d'una jove a mans de la policia de la moral desferma una onada de protestes encapçalades per dones que reclamen l'enderrocament del règim teocràtic que les sotmet

Nacho Ibáñez

“Dona, vida, llibertat”. Aquest lema, universalitzat per la revolució kurda, pot escoltar-se aquests dies als carrers de tot l'Iran, on milers de manifestants han pres els carrers a ciutats i pobles de tot el país. El detonant ha estat la mort sota custòdia policial de la jove kurda de 22 anys Jina Mahsa Amini -Jina és el seu nom kurd, prohibit per les autoritats iranianes-, detinguda a Teheran per no portar el vel “correctament” posat.

Les protestes han estat especialment massives a la capital i a Rojhelat -el Kurdistan iranià-, i la majoria d'elles han estat liderades per dones. La mort de Mahsa és només l'últim episodi repressiu contra les dones de l'estricta règim teocràtic de la República Islàmica de l'Iran, on en els últims anys s'ha vist un fort augment de la violència contra les dones que no compleixen estrictament el codi de vestimenta imposat.

La mort que ha encès les protestes

El 13 de setembre, Jina Mahsa Amini passejava pels carrers de Teheran quan va ser arrestada per agents de paisà de la policia de la moral. El seu delictes era no portar el hijab de forma adequada, deixant visible més cabell del que permet la legislació iraniana. Un cop al cotxe policial que l'havia de traslladar a comissaria per a ser “reeducada”, diferents testimonis visuals asseguren que van començar a colpejar-la. Dos dies després era traslladada a un hospital, on moriria tres dies més tard.

La versió oficial recull que la mort es deu a una “aturada cardíaca” quan es trobava en dependències policials i s'ha reforçat difonent un vídeo on es veu com la jove es desploma de forma sobtada. Aquest, però, presenta diversos talls que han fet augmentar les sospites. El pare de la jove ha declarat que es tracta d'una “mentida”, i que la seva filla va ser “durament colpejada tant al vehicle policial com a comissaria”. A més, assegura

que les autoritats iranianes s'han negat fins ara a entregar-li l'autòpsia.

Per la seva banda, el mitjà de notícies *Iran International*, amb seu a Londres, afirma haver tingut accés als informes mèdics gràcies a un grup de hacktivistes. En aquests hi serien visibles “mostres de fractura òssia, hemorràgies i edema cerebral”, símptomes del tot “compatibles amb la síndrome de dificultat respiratòria aguda a causa d'un trauma cerebral”. Sigui com sigui, més d'una setantena de metges iranianes ja han publicat una carta oberta on exigeixen al metge forense que elabori l'autòpsia seguint només “criteris científics”.

La mort d'Amini ha commocionat el país i les mostres de protesta van esclatar només conèixer-se la notícia. Al seu enterrament a Saghez, la seva ciutat natal a Rojhelat, hi van assistir centenars de persones i va acabar amb enfrontaments amb la policia. Durant la cerimònia, un grup nombros de dones va mostrar el seu rebuig a les autoritats iranianes traient-se el vel, un gest simbòlic que de seguida es va fer viral. Durant els següents dies, les xarxes socials es van omplir d'imatges de dones cremant els seus vels en fogueres improvisades o inclús tallant-se els cabells.

L'estricta moralitat imposada

El cas d'Amini no és un cas aïllat a l'Iran. La instauració d'una república islàmica l'any 1979 va portar aparellat un retrocés en els drets de tota la població, però especialment els de les dones. En tractar-se d'un règim teocràtic, són els clergues els qui governen el país, dictant les lleis segons la seva pròpia interpretació de la xaria. Les autoritats religioses es basen en aquesta per aplicar un estricte codi de moralitat en la vida pública i privada de les iranianes.

Nazanín Armanian, escriptora i politòloga iraniana i autora de llibres com *El Islam sin velo* (Del Bronce, 2008) o *Iran, la revolución constante* (Flor del Viento, 2012), explica en una conversació tele-

fònica que el que manté viu al govern són “les seves fantasies de recuperar el govern de Mahoma” i que la instauració del règim dels aiatol·làs va suposar, en matèria de drets, “un retrocés a l'edat mitjana que les iranianes mai han acceptat”.

Al seu país, les dones necessiten el permís masculí per a estudiar, treballar o viatjar, no tenen dret a l'herència en cas de tenir germans i les nenes poden ser obligades a casar-se a partir dels 10 anys. Tot un conjunt de normes incloses en el Codi Civil i que consagren l'home com a cap de família. Aquest, però, té la potestat de deixar llibertat d'elecció a les dones al seu “càrrec”, el que es compleix sovint demostrant que la societat iraniana és més oberta que els seus governants.

El codi de vestimenta, en canvi, afecta la vida diària de les dones independentment a la seva condició sociofamiliar. Les dones no tenen permès fer visible el seu cabell, portar roba ajustada o anar maquillades en l'espai públic. Els encarregats del seu compliment són els agents de la *Gasht-e Ershad*, altrament coneguda com a “policia de la moral”. Si una dona no compleix amb el codi, se la traslla-

La versió oficial recull que la mort de Jina Mahsa Amini va ser causada per una “aturada cardíaca” quan es trobava en dependències policials

Protestes a Istanbul en solidaritat amb Mahsa Amini, assassinada a Teheran

da a un “centre d’orientació i assessorament”, on rep un curs intensiu sobre “valors islàmics”. Allà, es compten per centenars els casos de dones que denuncien agressions, vexacions i violència sexual.

Fa pocs anys, un passeig per un parc de Teheran deixava clar que cada cop eren més les dones in-submises a la moralitat que se les imposa. Eren nombroses les que s’atrevien a no portar vel, enfrontant-se si calia als insults o a la possibilitat de ser gravades. En canvi, l’arribada de l’ultraconservador Ebrahim Raisi a la presidència l’any passat va suposar un pas enrere i un augment de les patrulles de vigilància i els actes repressius.

Alhora, es multiplicaven les mostres de protesta, amb diverses campanyes on les dones es gravaven fent onejar els seus vels. Segons Azadeh Dashti, iraniana establerta a Barcelona, el cas de Mahsa Amiri “ens ha recordat que res millora a l’Iran i que això li podria passar a qualsevol dona”. La imposició del vel és vista com un símbol del seu poder per les autoritats iranienes i, per Dashti, “si el hijab deixa de ser obligatori, el règim caurà”.

Enderrocar el règim islàmic

“El vel a soles no pot explicar un aixecament d’aquesta magnitud, es tracta de la gota que ha fet vessar el got”, assegura Armanian, qui consi-

L’arribada de l’ultraconservador Ebrahim Raisi a la presidència l’any passat va suposar un pas enrere i un augment de les patrulles de vigilància

dera que les iranienes “ja estem acostumades al fet que ens matin”. El que veiem aquests dies a l’Iran és un “aixecament espontani” on “ja no es demana la retirada de mesures concretes sinó el derrocament del règim islàmic”.

La lluita de les dones lidera les protestes i milers d’elles recorren els carrers i s’enfronten a la policia. A les manifestacions també és visible un cansament generalitzat de la població envers el règim, aplegant les reivindicacions de tots els sectors socials. “Mort al dictador” és una de les proclames més repetides en unes manifestacions on s’apleguen “les lluites dels jubilats o de la classe obrera”, així com les reivindicacions de minories ètniques com la kurda. Això en un país on les vagues i manifestacions estan prohibides, perquè, en paraules d’Armanian, “no és possible protestar contra els enviats de Déu”.

En el moment d’escriure aquest article, l’Associació de Drets Humans d’Iran afirma que el nombre de morts durant les protestes seria ja d’almenys 76. El govern iranià en reconeix 41. És possible que durant els següents dies la xifra augmenti, atès que les manifestants afirmen que no deixaran el carrer mentre el govern augmenta la repressió. Moltes iranienes veuen l’actual aixecament amb molta esperança i opinen, com Armanian, que “el règim ja està liquidat”. ●

Assegurem compromís

www.arc.coop

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris
www.coop57.coop

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

ger
ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del PI 25.Ribes.(Garraf).Països Catalans
08810.Tlf:93 896 12 00.ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

CONTROVERTIDA CIMERA DE LA COP27 A EGIPTO

L'elecció del país és problemàtica pel seu historial de vulneracions de drets humans, les restriccions imposades a la societat civil i una política mediambiental qüestionable

L'anàlisi de Marc Español
Periodista al Caire (Egipte)

Va ser durant la penúltima jornada de la cimera de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic celebrada a Glasgow a finals de l'any passat quan el Caire va tenir la certesa d'haver-se apuntat una victòria diplomàtica que feia temps que perseguia: ser seleccionat per acollir la següent conferència, que tindrà lloc la primera meitat d'aquest novembre, en representació del continent africà. La ministra de Medi Ambient del país, Yasmine Fouad, va celebrar de seguida la nominació, i va aprofitar-la per reivindicar el lideratge d'Egipte en l'acció climàtica regional i global.

Però l'elecció del país no va tardar en despertar enuig i en generar fortes crítiques. I és que la naturalesa autoritària del règim egipci, el seu brutal historial de vulneracions de drets humans i el seu recel i persecució de la societat civil, sumats a una política vacil·lant i un compromís qüestionable en matèria mediambiental, fan d'Egipte un país poc idoni per organitzar un fòrum de la talla de la COP27.

Organitzacions de drets humans i centres d'investigació han recalcat durant el darrer any que la participació efectiva de la societat civil és fonamental a l'hora d'elaborar i executar polítiques públiques mediambientals de forma efectiva i que s'adhereixin als criteris de justícia climàtica. Però a Egipte, les autoritats perceben l'organització i la mobilització socials amb profunda desconfiança, la societat civil està fortament controlada i en el pla mediambiental gairebé no s'ha pogut ni desenvolupar, i les veus crítiques amb l'acció del govern són sistemàticament reprimides i silenciades.

L'acció mediambiental del Caire es caracteritza per ser inconsistent i injusta en la distribució de recursos

En aquest sentit, a més, la COP27 se celebrarà a Sharm al-Sheikh, una ciutat balneari al sud de la península del Sinaí, tradicionalment enfocada al turisme de masses, fortificada i molt allunyada dels grans centres urbans del país, inclosa la capital. Per tots aquests motius, les autoritats l'han convertit des de fa anys en un dels seus llocs predilectes per organitzar pomposos esdeveniments internacionals com el que tindrà lloc al novembre, ja que la seva situació els assegura que se celebraran sense mobilitzacions socials -més enllà de possibles teatralitzacions- i que els permetrà projectar una imatge d'estabilitat.

Paral·lelament, l'historial d'Egipte en polítiques mediambientals és poc modèlic malgrat la preocupació lògica que les autoritats solen expressar pels efectes del canvi climàtic. Així, l'acció del Caire en aquesta matèria es caracteritza per ser inconsistent i injusta en la distribució de recursos, en gran manera fruit d'uns processos de presa de decisions molt centralit-

zats i autoritaris. També per tenir un fort biaix de classe i seguir una lògica capitalista orientada al benefici, en una combinació que acaba sent marcadament contraproduent.

Aquests factors són especialment preocupants tenint en compte que Egipte és sens dubte un dels països més vulnerables del món a alteracions mediambientals. En concret, la crisi que pateix en aquest sentit està vinculada a dos processos simultanis: d'una banda, als efectes negatius que comporta el canvi climàtic en l'àmbit local, i de l'altra als que comporta la intervenció humana directa, com són el turisme massiu, els macroprojectes urbanístics de l'Estat o la presència de fàbriques molt contaminants. I un dels problemes és que el Caire centra la seva atenció gairebé només en el primer d'aquests efectes, conscient que la càrrega que ha d'assumir per fer-hi front com a país del sud global no pot equiparar-se a la dels països industrialitzats i que, alhora, això li permet rebre ajudes econòmiques mentre evita haver de revisar algunes de les seves polítiques més polèmiques en aquesta matèria.

En un intent de treure alguna cosa de profit de la celebració de la cimera, però, diversos grups de drets humans egipcis han format recentment una coalició anomenada COP Civic Space. Aquesta pretén aprofitar el fòrum i la mobilització del moviment climàtic global per influir-hi i defensar demandes que girin també entorn de la defensa de l'espai cívic al país, del respecte als drets humans i de les llibertats d'associació, reunió i expressió, sense les quals entenen que no hi pot haver en última instància justícia climàtica. ●

Imatge creada amb intel·ligència artificial usant els conceptes 'robot', 'emancipation', 'cyber' i 'virtual' / MIDJOURNEY

Màquina total

El desenvolupament exponencial de les intel·ligències artificials planteja preguntes sobre els impactes socials, laborals i culturals d'aquesta nova revolució tecnològica

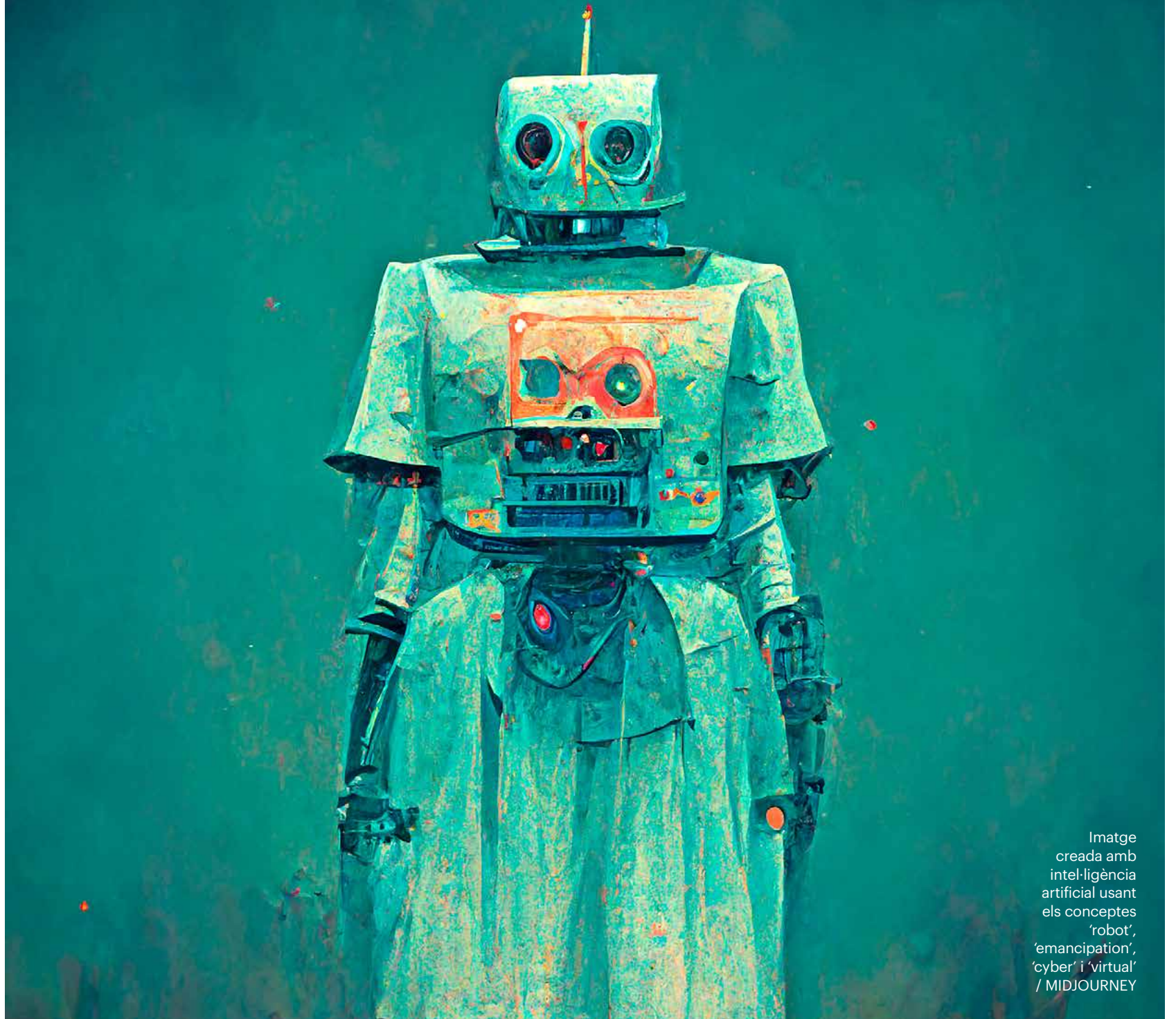
Miriam Tijani i Manuel López

En tot creixement exponencial, l'inici és aparentment lent fins que, de cop i volta, es desfasa. A l'època d'Alan Turing, als inicis de la computació, la comunitat científica estava convençuda -i no anava mal encaminada- que a finals del segle XX les intel·ligències artificials estarien tan desenvolupades que no se les distingiria de l'ésser humà. Els primers models de xarxes neuronals -un tipus d'estructura que imita l'arquitectura del cervell humà-, anomenats *perceptron*, van aparèixer només uns anys després, a mitjans de segle, i a partir dels anys vuitanta, amb l'augment de l'accessibilitat a aquestes tecnologies, es va començar a parlar d'un moment determinat en el qual les intel·ligències artificials (IA) seran capaces d'automillorar-se més enllà de les capacitats intel·lectuals humanes, fins al punt que escaparan també de la nostra capacitat de control.

Podria parèixer que ens apropem a aquest punt, anomenat singularitat tecnològica -fins fa molt poc exclusiu dels relats de

ciència-ficció-, a una velocitat superior a la que podem assimilar. Ara per ara, segons l'experiència de l'enginyera de programari Paula Catalán, que treballa amb IA de reconeixement de patrons i processament d'imatge, vídeo i so, aquest esdeveniment "és utòpic". Miquel Àngel India, especialista en la utilització de mètodes d'aprenentatge profund (*Deep Learning*), valora que "estem a prop de crear màquines que executen tasques específiques de la mateixa manera que ho faria un humà i fins i tot millorar-les".

El consens actual pareix que és que en les pròximes dècades es desenvoluparà una IA multipropòsit. Fa uns mesos, el laboratori DeepMind presentava GATO, una xarxa neuronal capaç de portar a terme 604 tasques diferents, des de subtitular fins a programar un braç robòtic. Tanmateix, alhora ens adonem que els detalls que compliquen aquest desenvolupament fan que la singularitat tecnològica siga encara un repte molt llunyà. En el programa Bioinfo4Women del Departament de »

Imatge creada amb intel·ligència artificial usant els conceptes 'robot', 'emancipation', 'cyber' i 'virtual' / MIDJOURNEY

» Ciències de la Vida del Centre Nacional de Supercomputació (BSC), María José Renteria investiga els biaixos de sexe i gènere en salut i IA. Explica que “ara mateix hi ha algoritmes que són d’autoaprenentatge, però es nodreixen d’informació de la web, que no sempre és de la millor qualitat. Aleshores, tampoc donen resultats molt útils”.

A principis d’any, Google va admetre que aquesta antropomorfització a la qual tendeixen moltes usuàries quan interactuen amb agents intel·ligents de xat com si foren persones -perquè generen respostes que ens resulten cada vegada més *naturals*-, podria comportar problemes de seguretat relacionats amb el fet de compartir pensaments personals amb chatbots com Siri o Alexa, encara que sapiguem que no són humanes. La companyia declarava que això pot donar lloc a què es facen servir aquestes IA per a “generar desinformació” suplantant “l’estil de conversa d’individus determinats”. L’equip d’anàlisi d’enllaços socials del

BSC, del qual és també responsable Renteria, analitza algoritmes que ajuden a detectar notícies falses amb la tecnologia de MareNostrum 4, el superordinador més potent de l’Estat espanyol.

Pel que fa a la gestió d’aquests bilions de dades, la directora gerent del laboratori MetaAI, Joelle Pineau, defensa que el futur dels grans models lingüístics no ha de caure només en les mans de grans empreses. Fa uns mesos va argumentar que és imprescindible que les empreses tecnològiques milloren la transparència a mesura que es construeix la tecnologia. En aquest sentit, la Unió Europea està regulant des de l’estiu passat de manera pionera la implementació de les IA, per exemple, limitant el reconeixement facial en entorns públics. Tanmateix, aquesta regulació també exigeix moltes garanties als codis abans de fer-se públics, cosa que és inassumible per a les comunitats de codi obert, que necessiten les interaccions amb les usuàries per millorar els seus algoritmes. D’aquesta manera, el monopoli de les IA se serveix en safata a les grans corporacions.

IA estan ací

La Unió Europea està regulant de manera pionera la implementació de les IA, per exemple, limitant el reconeixement facial en entorns públics

En el nostre dia a dia interaccionem sovint amb ordinadors per a complir moltes tasques, i fa uns anys que comencem a veure els primers efectes d’aquesta revolució tecnològica en la nostra quotidianitat. Vam començar perforant targetes, després escrivint codi, movent un ratolí, ara llisquem els dits per la pantalla... tot es torna més *fàcil*. En aquest sentit, Renteria argumenta que “la feina no desapareix, evoluciona. Per exemple, les aplicacions mèdiques estan ajudant molt al radiodiagnòstic. Per a un metge, haver de fer una radiografia, interpretar-la... Després de cent vegades acaba molt cansat. Amb una IA només ha d’interpretar aquelles radiografies que tenen alguna cosa estranya. És a dir, la tecnologia no és bona ni dolenta, depèn sempre de com la vulguem fer servir”. Pel que fa a les aplicacions integradores de les IA -per exemple, d’acompanyament- la investigadora comenta que “al Japó ja hi ha robots amb IA d’assistència a la

gent gran i que poden donar conversa. També n'hi ha que són com un peluix. No ens ho hem d'imaginar com una cosa freda pel fet que sigui un algoritme en una màquina”.

Tot i que encara que no sabem en quins terminis ocorrerà, podem estar segures que ens trobem a les portes d'una nova revolució industrial. Índia posa l'exemple de la conducció autònoma: “Una IA no pot estar adormida, distreta o beguda. Fins i tot pot resoldre la dependència de les persones que no poden conduir per la raó que sigui”. Tanmateix, reflexiona que “és complicat plantejar un escenari a mitjà o llarg termini. En el curt termini, sí que aquest progrés pot generar desigualtats socials. La IA amenaça un espectre molt ampli de llocs laborals, inclosos metges, advocats, etc.”

Més enllà del camp de la investigació, el fet que gràcies a les IA es necessiten menys recursos humans per a moltes feines alimenta una incertesa sobre si mai s'ha tractat de guanyar qualitat de vida o és una qüestió de productivitat, de si el fet que tot siga més senzill no ens portarà a treballar menys sinó a competir per feines més precaritzades. En este sentit, Catalán considera que “en general, no hi haurà una gran afectació. El capitalisme sempre vol més, i tot i que es creïn eines que ens substitueixin en algunes tasques, sempre es voldrà explotar el recurs humà per tenir més. Col·lectivament, pot ser molt perillós, perquè ens pot dur a un pensament únic, sobretot per mitjà de xarxes i de programari que, si no sabem com usar, estarem venudes”.

Em substituirà un robot?

Amb aquestes tecnologies compartim l'estructura d'inputs, el processament integrat en capes i l'output. Però a una IA cal demanar-li un resultat perquè el processe. L'ésser humà està sempre *engegades*: els nostres somnis, desitjos, la fam... estimulen els nostres processos creatius. Les pulsions que ens acompanyen són l'ordre que arranca el nostre sistema de processament. Per això, ens resulta més *natural* que un robot pugui fer de taxista o de cambrer, però ens resistim a creure que pugui ser el responsable d'una creació artística.

Tanmateix, el laboratori de recerca OpenAI va fer públic el novembre de 2021 l'accés a GPT-3, un model de llenguatge entrenat per a generar tota mena de textos. Es tracta d'una xarxa neuronal amb un rendiment tan alt que fins i tot ha escrit el guió d'una pel·lícula. Aquest mateix laboratori és el desenvolupador de DALL-E 2, una IA capaç d'evocar imatges basades en qualsevol combinació de paraules. Des del sindicat d'Espectacles, Arts Gràfiques i Paper de la CGT de Barcelona (SEGAP) són conscients que el seu sector és un dels més amenaçats avui dia per aquest canvi de paradigma. Fonts del sindicat emfasitzen que “el problema de la tecnologia i les IA no és tècnic, és polític i econòmic. Si el capitalisme no ens obligués a vendre la nostra força de treball, aquestes tecnologies sols ens farien la vida més fàcil”.

El músic i productor Jaime Altozano reflexionava sobre aquest fenomen fa unes setmanes en el seu canal de YouTube: “Les IA dels treballs físics, si fallen, trenquen alguna cosa. Per tant, no està clar que els treballs físics s'automatitzaran abans que els creatius”. De fet, la llei de propietat intel·lectual no reco-

Ens resulta més ‘natural’ que un robot pugui fer de taxista o de cambrer, però ens resistim a creure que pugui ser el responsable d'una creació artística

neix com a obra protegida el resultat d'una IA. Per això, des de SEGAP valoren que “tot i que pugui ser legal, la forma en com s'han desenvolupat les IA és il·legítima, perquè aprofita la creació de milers de persones per a un ús comercial sense compensació. L'existència d'aquests programes no és un problema per ell mateix, el problema és com modifica la correlació de forces entre treballadores i empreses i com pot contribuir a devaluar les condicions de treball del sector”.

Què hi ha més enllà?

Siga cert o no que les IA encara no són capaces de transformar informació en coneixement, fins ara, la seua arquitectura difereix dels éssers vius en què se les programa -per raons pràctiques, tècniques, de simplicitat i de seguretat- amb la finalitat que *s'alimenten* encara que no tinguen *fam* (propòsit).

LaMDA és un sistema de Google que crea bots de conversa imitant la parla gràcies a la ingesta de bilions de paraules d'internet. El mes de gener, un dels enginyers que l'entrenaven, Blake Lemoine, va declarar que la IA l'havia fet canviar de parer sobre la tercera llei de la robòtica d'Asimov. Lemoine, convençut que les xarxes neuronals van cap a la consciència, va presentar proves que LaMDA és “sensible”. Sis mesos després, l'empresa li va concedir un “permís administratiu” i va argumentar que aquests models es basen en el reconeixement de patrons, no en qualitats humanes com la sinceritat, l'enginy o la intencionalitat.

En aquesta línia, Índia comparteix una reflexió: “En l'àmbit de la IA hi ha una obsessió per emular el comportament humà, assenyalen el nostre raonament com a cota superior d'intel·ligència. Per què volem crear màquines que siguin humanes per substituir-nos i no ens enfoquem en crear IA no humanes i més útils per a nosaltres?”.

Què passarà quan les IA desenvolupen sensibilitat i somien mons sense necessitar cap ordre humana? Potser ens trobem que deixem d'estar al centre del món i haurem de trobar un altre lloc des d'on estar. Però per a això encara queda molt. O no... ●

realisme
capitalista

No hi ha alternativa?

Mike Fisher

malalletra

La nit d'Edgar Moràvia

El relat de Javier Gil Jaime

La nit que Edgar Moràvia esperava en una trista habitació d'hotel. Un tres estrelles al mig de la carretera, un, dos, tres. Assegut al llit de l'habitació, esperant una resposta que mai arribarà. Són més de les dotze, mira l'hora al rellotge que li va regalar l'empresa pel seu cinquantè aniversari, Rolex. Pla detall del rellotge. Tic-tac, tic-tac, tic-tac. Silenci, se sent la circulació dels cotxes a l'autovia. Edgar Moràvia truca a recepció, no ha vingut ningú preguntant per ell, encara. Encén el televisor, li treu el volum, tic, tic, tic. Tornen a donar el partit de dimecres dels Boston Celtics. Està nerviós, inquiet, ens ho mostra movent la cama dreta una vegada i una altra, una vegada i una altra. Visita el bany, s'observa al mirall. Decideix afaitar-se encara que amb prou feines té barba. Es posa l'escuma per la cara, es passa la fulla amb delicadesa, lentament, per no tallar-se. Li avorreix la seva cara. En un impuls imprevisible, un gest inesperat, s'afaita una cella, la dreta, zas i desapareix. La nit en què Edgar Moràvia va conservar la cella esquerra. Del minibar se serveix una copa de whisky, beu d'un glop, glop. Torna a asseure's al llit, mira el partit, els Celtics perden per deu punts, mare meva, quin desastre de partit. Torna a mirar el rellotge, només han passat vint minuts, vint-i-un, pla detall de com passa el temps, tic-tac, tic-tac. Aquí no passa el temps,

diu. Dubta entre tornar a trucar o no, decideix no fer-ho, no vol destacar, causar un record, ser l'home de la 216 que no para de trucar perquè espera algú que no arribarà. Obre el calaix de la tauleta de nit: una Bíblia maltractada i el seu revòlver. Sosté el revòlver amb la mà dreta. Nota el pes, la contundència, l'horror de la mort. Es fica el canó a la boca: el sabor del metall, del plom gastat, de la pólvora. Plora, no ho pot fer, té massa por, és massa covard. Plora com un covard que té massa por. La càmera enfoca el revòlver i el rellotge. Recull les coses, guarda el revòlver. Es torna a beure una altra copa de whisky. Paga el compte de l'habitació, s'acomiada amb la mirada de la jove recepcionista. Encén el motor del cotxe, torna a casa per l'autovia. Aparca a la seva plaça, recull una joguina de la nena al jardí, es neteja les sabates abans d'entrar, flip-flop, flip-flop, flip-flop. Entra a casa -so de porta que s'obre-, deixa les seves coses, guarda el revòlver en un calaix amb clau, perquè no ho toqui la nena. Es desvesteix en silenci, dubta en treure's el rellotge, no ho fa. Es fica al llit, on dorm la seva dona, com si no hagués passat res. Què t'ha passat a la cella, li pregunta ella. Me l'he afaitada, respon ell. Una altra nit en què Edgar Moràvia ha aconseguit sobreviure als seus propis fantasmes. Tall. En realitat tot ha sigut un anunci per a la Super Bowl de Rolex: *el rellotge que està amb tu en els pitjors moments*. So d'aplaudiments de l'equip de rodatge. ●

/ ESTHER AGUILÀ

ressenyες

Diàlegs al llindar

Xavier Puig Sedano

La taula juga un paper fort dins l'imaginari popular. Fa de malla de relacions socials i és també un lloc germinal per a la cultura i la música. Un parell de culleres, els punys repicant sobre la fusta i el cant. L'ha posat de moda C. Tangana amb el seu *Tiny Desk*, però no només. Les Marala van tancar molts concerts de la seva primera gira baixant una taula a peu pla i defensant-se sense micros. Elles i la taula.

Es podria pensar que no té res a veure amb el seu darrer disc, *Jota de Morir* (Propaganda pel fet!, 2022) on el trio format per Selma Bruna, Clara Fiol i Sandra Monfort es llança a explorar els marges entre la música popular i l'electrònica que tan fructíferament han conreat recentment les Tarta Relena, Maria Arnal o Arnau Obiols: atents al seu nou disc, *Mont cau* (Microscopi, 2022). Tal vegada, per Marala, aquest cultiu de la familiaritat de la taula, d'amarar-se de tradició, els permet abraçar noves eines amb elegància.

Les intèrprets aconsegueixen gairebé sempre que els sons sintètics acompanyin amb naturalitat el fons i la forma dels gèneres per on discorre el disc. Una relació entre continent i contingut, aquesta tensió entre present i passat, que també es dona en unes lletres que, en conjunt, ens recorden l'evidència, sovint oblidadissa, que la vida -o la naixença- i la mort no són oposa-

des, sinó part d'un tot continu.

L'humorista Godai Garcia (busqueu el monòleg a YouTube) relata que el món actual viu en tensió entre el passat i la modernor. Recorda que ara conviuen, però que tard o d'hora ens tocarà triar entre "caos" o "Excel". Treballs com el de Marala ens permeten somiar que és possible recosir aquest trau deixant enrere llast i recollint-ne els fruits. ●

MÚSICA
Jota de morir
Marala
Propaganda pel fet!
2022

La gola de l'horror

Alejandro Robles

Mónica Ojeda (Guayaquil, Ecuador, 1988) construeix en la seva última novel·la publicada un trident de mandíbules diferents, però unides en una empunyadura comuna: la por. Encara que aquesta és una espècie de vehicle compartit (que mou, paralitza, commociona...) no es comparteixen les maneres en què es corporitza.

Abans de seguir, fixem dues definicions afectives de la por que podran ajudar-nos a enfil·lar la història, totes dues extrems de l'Ètica de Spinoza. Primera: "La por és una tristesa inconstant, que brolla de la idea d'una cosa futura o pretèrita, de l'efectivitat de la qual dubtem". Segona: "Qui té por tem que es realitzi alguna cosa que odia, però imagina, al seu torn, que aquesta cosa no succeeixi".

No és tant que la por "aparegui" com el sentiment d'estar prop d'uns certs esdeveniments o alertes on podrà o no fer-ho. La por pot o no atacar. Pot o no paralitzar. Abans de res, anhelem el segon: que ni aparegui, ni atac, ni paralitzi. Procurem fugir de l'alerta i que la por ens converteixi en agents de la seva norma. Llavors, la por es revesteix (més específicament, s'amaga) en una contingència existencial sotmesa a l'esdeveniment impregnat d'un "potser". Però, què passa si no es pot fugir, perquè des de fa temps es va enquistar en el seu portador? Què passa si la por atreu? Què pas-

sa si es desitja? Ara podrem parlar de les tres mandíbules d'Ojeda.

Primera mandíbula, Annelise. Estudiant del col·legi bilingüe Delta. Encarna el desig. Ella és (o en ella s'impregna) la contingència de la por; mostrada a través d'un rigorós cavalc per les seves íntimes fantasies i imaginacions. Va construint els confins del seu horror blanc, un món on l'absència de color no sols significa puresa sinó incertesa. Amb ella, ve el repte per serpentejar d'una forma cada vegada més profunda en els seus confins: es tracta de fondre's, de ser horror. Annelise és una pura mandíbula entreoberta de cocodril que porta les seves amigues en les seves gargamelles i sap que, si les tanca, les aniquilarà.

Segona mandíbula, Fernanda. Amiga de la infància d'Annelise, que se sent atreta per escapolir-se a l'interior de l'horror. En la seva curiositat és arrossegada a la gola d'Annelise qui la tanca en tal angle que la doblega com vol. I el que un dia va ser amistat ha mutat en una estima de tal magnitud que la porta a acorrallar-se en un camí sense retorn i culmina en un pacte periòdicament traçat en el cos de la seva ídola. És així com Fernanda va dibuixant els contorns de la sobirania blanca ajudant a portar a la realitat el Déu blanc.

Tercera mandíbula, Miss Clara. Professora. Està sumida en un trastorn de pànic que la paralitza; aterrida i domi-

NARRATIVA
Mandíbula
Mónica Ojeda
Ed. Candaya, 2018
288 pàgines

nada per l'horror d'un esdeveniment anterior que no ha aconseguit superar. Miss Clara és la personificació d'un pànic complex que és aprofitat i vituperat fins al punt on la por que la governa reneix en l'odi cap a algú que, als seus ulls, mereix tot el seu menyspreu. Miss Clara és pur quist que desitja venjança.

No queda altre remei que llegir i explorar aquestes mandíbules per comprovar fins on arriba la tracció de l'horror. ●

/ VÍCTOR SERRI

Sofia Garcia Pacheco,
especialista en
sobirania energètica

Forma part d'Onergia, una cooperativa de treballadores especialitzada en energies alternatives i estudis socials de Puebla (Mèxic). La iniciativa va néixer fa cinc anys, en un context de defensa dels pobles contra megaprojectes energètics, com una aposta de consum de les energies renovables que donés suport a la construcció de propostes des del vessant local i comunitari. "L'energia no és només l'electricitat ni és només una mercaderia. S'ha de deconstruir aquest pensament i promoure'n un que representi les comunitats i els territoris i que pugui fer que les alternatives passin per altres opcions que no siguin l'interès d'uns pocs o el seu benefici econòmic", explica. La cooperativa hereta aquest posicionament polític del treball comunitari dels pobles originaris a Puebla, i també de les assemblees de defensa del territori i la vida que es gesten a Mèxic.

“A Mèxic, l'Estat i el sector energètic privat s'identifiquen amb l'enemic”

Mariana Cantero

Com conceben l'energia els pobles originaris?

Des de les seves cosmovisions veuen l'energia com moviment, força i vida. Ho referencien amb el moviment de la natura com un riu, un corrent d'aire o el creixement d'una planta. La força està molt instaurada des de la concepció de vida de les persones: pot ser la força del treball, de les dones que s'encarreguen de les cures... També pensen la vida des de la concepció comunitària.

Quin és el model de gestió energètica actualment en aquestes comunitats?

El model de gestió de l'energia és el mateix que impera a tot el món, centralitzat pel que fa a les decisions i a la producció. A Mèxic existeix una empresa estatal que gestiona tot el sistema elèctric. Amb una reforma energètica es va obrir el mercat per a la generació, però només es permet vendre'n a les grans empreses. No existeix l'autoconsum col·lectiu; es permet la connexió per a autoconsum individual. Llavors, tenim una matriu que principalment obté l'energia de la crema d'hidrocarburs i les polítiques públiques estan encaminades a continuar amb aquest model. El 95% del que produïm ho dediquem al sector industrial i el 2% a la resta d'usuaris, comerços i ús domèstic. Tenim avui un sistema elèctric nacional enorme que no està pensat d'acord amb el dret a l'energia, sinó per a la fabricació de mercaderies.

Com hauria de ser la transició energètica?

Ens trobem amb el discurs que diu que la transició energètica ha de ser tecnològica. Nosaltres parlem de transicions energètiques, perquè cadascú ha de decidir com ha de ser la seva. A més, creiem que han de ser socioeconòmiques, han d'anar acom-

panyades d'un model que permeti l'accés a una vida digna. És clar que ens hem de disputar els mitjans de reproducció de la vida amb el sector privat. Aquí ha de jugar un paper molt important el sector públic, però no ha d'imperar sobre el que és comunitari. Per damunt del privat, el que és públic, i per damunt del que és públic, el que és comunitari.

Què feu des de la cooperativa per acompanyar les comunitats en la transició energètica?

Estem fent processos participatius per crear un model de gestió comunitària de l'energia que la posi al centre. Com s'hauria de gestionar i produir i com ens hauríem d'organitzar, llavors? S'està pensant en això i s'està intentant rescatar aquesta cosmovisió, que no és nova. Fem anàlisi des de baix cap a dalt, no opinen només les persones que tenen coneixements tècnics. També pensem que podem aprofitar per produir energia a cada lloc. Hi ha diverses propostes que sorgeixen des de cada comunitat i la idea és conjugar-les i desenvolupar projectes pilot.

Dius que “la gent no vol estar connectada a un sistema energètic que els criminalitza”.

Sí. Moltes comunitats parlen d'autonomia energètica i no de sobirania. L'Estat i el sector privat s'identifiquen, a Mèxic, amb l'enemic. Pel sistema elèctric es maten persones i també la natura. Hi ha moltes organitzacions que han intentat dialogar amb l'Estat i no han pogut. Per això, a vegades la gent decideix coses com desconnectar-se de la resta. El president que tenim avui ha tingut alguna disputa amb el sector privat, però no vol dialogar per promoure la gestió comunitària. ●

“Les transicions han d'anar acompanyades d'un model que permeti l'accés a una vida digna”